

**TARİHİN *ENGİN*
SULARINDA**

PROF. DR. VAHDETTİN ENGİN'E ARMAĞAN

**TARİHİN ENGİN SULARINDA
PROF. DR. VAHDETTİN ENGİNE ARMAĞAN**

Genel Yayın Yönetmeni

Sahure Ergüzel

Editörler

Arif Kolay & Ahmet Vurgun

©Yeditepe Yayınevi

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı

Sertifika No: 49829

ISBN: 978-625-8396-82-9

Yeditepe Yayınevi: 600

Armağan: 03

1. Baskı: Kasım 2022

Sayfa Düzeni

Deniz Tugay

Kapak Tasarımı

Sercan Arslan

Baskı-Cilt

Çalış Ofset

Davutpaşa Cad. Yılanlı Ayazma Sk. No:8

Davutpaşa-Topkapı/İstanbul

Tel: 0212 482 11 04 Sertifika No: 45159

YEDİTEPE YAYINEVİ

Çatalçeşme Sok. No: 52/1 34410 Çağaloğlu-İstanbul

Tel: (0212) 528 47 53 Faks: (0212) 512 33 78

www.yeditepeyayinevi.com / bilgi@yeditepeyayinevi.com

TARİHİN *ENGİN* SULARINDA

PROF. DR. VAHDETTİN ENGİN'E ARMAĞAN

Editörler

Arif Kolay & Ahmet Vurgun

YEDİTEPE

İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....	7
Vahdettin Engin'in Hayatı ve Eserleri.....	11
	Emel Engin
Prof. Dr. Vahdettin Engin ile Söyleşi	17
	Ahmet Şimşek
Vahdet Hoca.....	29
	Ali Satan
Dostluk Üzerine	33
	Nilay Dursun
Arkadaşım Vahdettin Engin.....	37
	Zafer İzgi
Tarihi Belge Olarak Damgalar ve Dünyanın Bilinen İlk Pantolonu	41
	Mustafa Aksoy
Bir Başka Gözle Vezir Nizâmü'l-Mülk.....	55
	Mehmet Ersan
Şâh-Nâme ve Türkler I: Selçuklu ve Osmanlı Sarayında Şâh-Nâme	63
	Osman G. Özgüdenli
Şehzâde Bâyezid ve Şehzâde Cihangir'in Sünnet Şenliği (1539)	95
	Ahmet Önal
Şer'i Hukuk Açısından Osmanlı Devleti'nde Kardeş Katli Uygulamalarına Farklı Bir Bakış	123
	Ufuk Gülsoy
Tulumbacı Ocağı ve Gerçek Davud'a Dair Yeni Belgeler.....	139
	Erhan Afyoncu
Nâib Köyü Tarihi (15. Yüzyıldan 20. Yüzyıla)	159
	M. Hanefi Bostan
Hatt-ı Hümayûnlar Neden Yakılırdı?	205
	Uğur Demir
Sultan II. Mahmud ile Sultan Abdülmecid'in Medinesi.....	221
	Mustafa S. Küçükbaşcı
Baron Rozen'in Başkomutanlığı Zamanında Kuzey Kafkasya (1831-1838).....	237
	Serdar Oğuzhan Çaycıoğlu
Osmanlı Müzeciliğine Bakış: Bahriye Müzesi	253
	Ayşe Ersay Yüksel

Osmanlı Modernleşme Sürecinde İstanbul'daki Resmî Kız Okullarının Teftişi.....	273
Yasemin Tümer Erdem	
Enderun'a Hazırlıktan Mekteb-i Sultani'ye Galatasaray Geleneğinin Britanya Basınına Yansımaları	325
Fatih Gürcan	
XIX. Yüzyılda Balkanlar'da Açılan Misyoner Okulları: Hristiyanlığın mı Yoksa Emperyalizmin mi Müjdecileri?	339
Arzu Meryem Nurdoğan Demirkıran	
Doksanüç Harbi'nde Ermeniler Üzerine Bir Değerlendirme.....	367
Davut Hut	
Yıldız Sarayı Fotoğraf Koleksiyonu	389
A. Melek Özyetgin Elif Tuğçe Kurt	
II. Abdülhamid Döneminde Gerçekleştirilemeyen Bir Proje: Balıkesir-Babaeski Demiryolu Hattı	413
Arif Kolay	
Vesayetin Gölgesinde Kifaysiz Fakat Muktedir Bir Kamu Görevlisi: İzmit Mutasarrıfı Selim Sırrı Paşa (1887-1895).....	431
Kemalettin Kuzucu	
Amerika Birleşik Devletlerinin Kanlı Tarihi Wounded Knee Soykırımı (1890)	487
Haydar Çoruh	
Askerî Amaçlı Yapılan Bir Hat: Selânik-Manastır Demiryolu ve Bu Hattı Güvenlik Adına Uzatma Girişimleri.....	519
Salim Aydın	
Stanford J. Shaw'a Göre II. Abdülhamid ve Modern Türkiye'nin Doğuşu: Modernleşme ve Devamlılık Paradigmaları Açısından Bir Değerlendirme	549
Cemil Öztürk	
Hereke Fabrikası Sermakinisti Ali Rıza Efendi.....	559
Engin Kırılı	
Osmanlı Basınına Göre Çanakkale Cephesinde Türk Tayyareleri ve Türk Hava Kuvvetlerinin Oluşumu	587
Şefik Memiş	
Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Türk Futbolunun Kurumsallaşması	609
Barış Kenaroğlu	
Milli Mücadelenin Kadın Kahramanları.....	621
Hilal İşçi Yiğit	
Tbmm Hükümeti ve Osmanlı Bankası İlişkisi Üzerine Bir Değerlendirme	633
Yasin Özdemir	
Türk Eğitim Tarihinde Kâzım Karabekir'in Yeri	641
Ahmet Vurgun	

NÂİB KÖYÜ TARİHİ

(15. YÜZYILDAN 20. YÜZYILA)

M. Hanefi BOSTAN*

GİRİŞ

40 yıldır aynı bölümde çalıştığımız kıymetli dostum Prof. Dr. Vahdettin Engin için çıkarılması planlanan Armağan Kitabına bir yazı yazmam talep edildi. Bunun üzerine Vahdettin Bey'in doğduğu köy olan Nâib köyünün tarihini yazmanın uygun olacağını düşündüm. İşte bu yazı, bu düşüncenin mahsulüdür.

Nâib köyü, bugün İzmit ili sınırları dâhilinde bulunan Körfez ilçesinin bir mahallesi olarak görülmektedir. Bu köy XV, XVI, XVII ve XVIII. yüzyıl kayıtlarında yer almamakla birlikte, 1456 yılı tahrir kayıtlarında görülen Elmacık köyünden¹ XIX. yüzyılda ayrılarak oluştuğu, ya da 1530 yılı tahrir kayıtlarında rastlanan Otaç/Onaç köyünün² yerini alan bir köy iskân birimi olduğu muhtemeldir.

Nitekim XIX. yüzyıl nüfus ve temettü kayıtlarında yer alan Nâib Divânı; Nâib nâm-ı diğer Ramazanlı ve Elmacık köylerinden oluşmaktaydı. 1456 yılı Fatih dönemi tahrir kayıtlarında Elmacık köyü, İstanbul kadısı olan Mevlânâ

* Doç. Dr. Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Öğretim Üyesi
mhbastian@marmara.edu.tr; mhanefibostan@gmail.com, ORCID: 0000-0003-3498-0142

1 Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, Osmanlı Arşivi (= BOA), *Tabrir Defteri* (= *TD*), nr. 1160, s. 76.

2 BOA, *TD*, nr. 438, s. 789.

Şemseddin'e³ arpalık olarak tahsis edilmişti⁴. Ancak Nâib köyünün adını bu kadiya veya yardımcısı olan nâibe izafeten alıp almadığı konusunda kesin bir sonuca varılamamıştır.

Kocaeli iline bağlı Körfez ilçesinin tarihi ile ilgili eserler kaleme alan Ahmed Nezih Galitekin, Nâib köyünün, yakınında bulunan Onaç/Otaç ve Dundaklı/Dundallı köylerinin ahalisi tarafından kurulduğunu, köyün adını birkaç yüz metre yakınında bulunan Şemseddin köyünde oturan nâibden aldığını belirtmektedir⁵. Yazar eserinin bir başka yerinde Osmanlı döneminde hazırlanmış bir haritada Nâib köyünün alt tarafında Onaç/Otaç deresi⁶ ve civarında Onaç/Otaç mevki bulunduğunu dolayısıyla Onaç/Otaç köyünün derenin yakınında kurulduğunu, 1530 yılında varlığına tesadüf edilen köye 1767 yılından sonra bir daha rastlanmadığını ve bu köyün yerini Nâib köyünün aldığı anlaşıldığını kaydetmektedir⁷.

Bu bilgilerden hareketle XIX. yüzyıldan önceki asırlarda Nâib köyü kayıtları bulunmadığı için bu köyle ilişkilendirdiğimiz Elmacık köyü başta olmak üzere Otaç/Onaç köyüne ait *Tabrir Defteri* kayıtları değerlendirilecektir. XIX. asırdan itibaren Nâib köyü kayıtlarda yer aldığından bu yüzyıla ait köyle ilgili *Nüfus ve Temettuat Defterleri*'nde yer alan veriler incelenecektir.

A. XV-XVII. YÜZYILLARDA ELMACIK ve OTAÇ KÖYLERİNDE SOSYAL ve İKTİSADÎ HAYAT

1. XV – XVII. Yüzyıllarda Elmacık ve Otaç Köylerinde Sosyal Hayat

a. Fatih Sultan Mehmed Döneminde Elmacık ve Otaç Köylerinde Nüfus

Fatih döneminde Kocaeli sancağına ait biri mufassal tahrir (1456 tarihli), diğeri de vakıf defteri olmak üzere iki tahrir defteri bulunmaktaydı. Vakıf

3 M. Hanefi Bostan, "Fatih Sultan Mehmed Döneminde Üsküdar Nahiyesi", 3. *Uluslararası Türk Dünyası Eğitim Bilimleri ve Sosyal Bilimler Kongresi Bildirileri IV*, Ankara 2020, s. 303-328; Bostan, "Fatih Döneminde Yoros (Beykoz) Kazası", *Beykoz 2020 Sempozyumu Tebliğler Kitabı*, İstanbul 2021, s. 871-891.

4 BOA, TD, nr. 1160, s. 76.

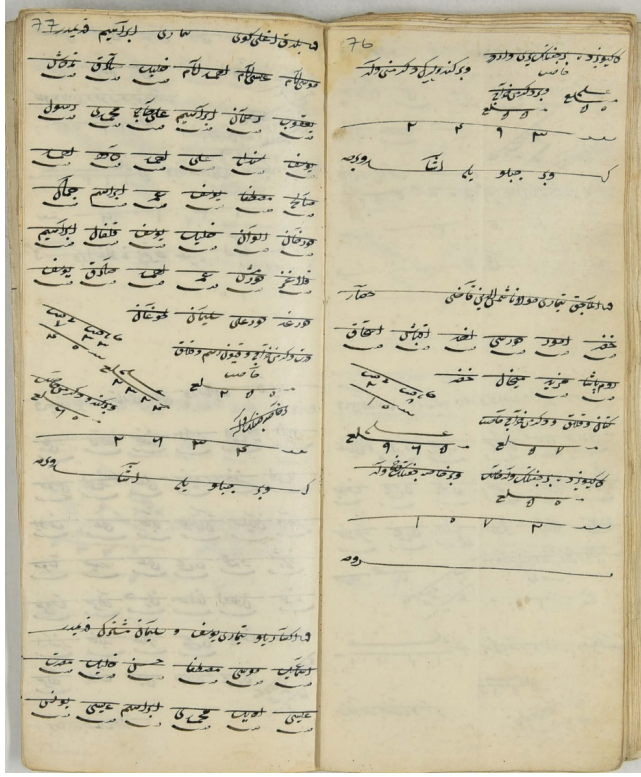
5 Ahmed Nezih Galitekin, *Tarihçe Kocaeli Körfez İlçesi*, Kocaeli 2014, s. 233, 234.

6 Haluk Dursun, Körfez'deki Kocadere'nin (Göksu'nun) bir kolunu Nâib Köy'den gelen Ovmaç Deresi'nin oluşturduğunu belirtmektedir (bk. *İncir Çekirdeği-Hereke'den Çıktım Yola*, İstanbul 2014, s. 197-198).

7 Galitekin, *Körfez İlçesi*, s. 327, 328.

defterinde yer alan kayıtlar 1456 mufassal deftere dayanarak düzenlendiği anlaşılmaktadır. Nitekim iki defterdeki vakıf kayıtları aynıdır. Elmacık köyü vakıf köylerinden olmadığı için Vakıf Defteri'nde yer almamıştır. Bu dönemde Otaç köyü kayıtlarda yer almadığından nüfusuyla ilgili bir bilgi verilememiştir.

1456 yılında Elmacık köyünde sekiz çift hane ile iki de çifti olmayan hane olmak üzere toplam 10 hane yaşamaktaydı. Bir hanenin beş kişiden meydana geldiği göz önüne alındığında 10 hanenin yaklaşık 50 kişilik nüfusa tekabül ettiği hesaplanmaktadır⁸. Bu tarihte hane sahiplerinin baba adının kaydedilmediği görülmektedir. Sosyal zümre kaydına da rastlanmamaktadır. Köyün nüfusunun tamamı Müslüman Türklerden oluşmaktadır⁹.

BOA, TD, nr. 1160, s. 76.

8 Ömer Lütfi Barkan, "Tarihi Demografi Araştırmaları ve Osmanlı Tarihi", *Türkiyat Mecmuası*, X, İstanbul 1953, s. 11-12; Halil İnalçık, "XV. Asır Sanayi ve Ticaret Tarihine Dair Vesikalar", *Belleten*, XXIV/93, Ankara 1960, s. 45; Nejat Göyünç, "Hâne Deyimi Hakkında", *Tarih Dergisi*, 32, İstanbul 1979, s. 331-348.

9 BOA, TD, nr. 1160, s. 76.

b. 1530 Yılında Elmacık ve Otaç Köylerinde Nüfus

Otaç köyü, tahrir kayıtlarında ilk olarak 1530 tarihinde görülmektedir. Bu tarihte köyde dokuz hane, dört mücerred (yetişkin bekâr erkek), üç meremetçi ve 10 sipahizâde olmak üzere toplam 22 hane ve dört yetişkin bekâr erkekten teşekkül etmekteydi¹⁰. Bu tarihte Otaç köyünde yaklaşık 114 kişilik bir nüfus ikamet etmekteydi. Köyde yaşayanların tamamı Müslüman Türklerden meydana gelmekteydi. Nüfusun yarısından fazlasını sipahizâde ve meremetçilerden oluşan sosyal zümreler teşkil etmekteydi.

1530 yılında Elmacık köyünde 15 hane ve 8 mücerreden (yetişkin bekâr erkekten) oluşan nüfus¹¹, yaklaşık 83 kişilik bir nüfusa tekabül etmekteydi. Nüfusun tamamı Müslüman Türklerden meydana gelmekteydi.

c. 1561 Yılında Elmacık ve Otaç Köylerinde Nüfus

1561 yılı tahrir kayıtlarına göre Elmacık köyünde ekinli, çift ve bennak ve biri de muhasıldan oluşan toplam 21 hane çiftçilikle uğraşan bir nüfusun yanında dört neferden meydana gelen mücerred (yetişkin bekâr erkek) bulunmaktaydı. Bu nüfus yaklaşık 109 kişiden teşekkül etmekteydi. Nüfusun tamamı Müslüman Türklerden meydana gelmekteydi. Köyde muhasıl dışında sosyal zümre olarak değerlendirilebilecek başka hane bulunmamaktaydı. Ancak köyde hariçten gelip toprak eşen beş hane içinde sosyal zümreler içinde değerlendirilebilecek birer fakih, celep ve hatip hanenin kaydı görülmektedir¹². Ancak hariçten gelip eşenler bu köyün mukim halkı olmadığından sosyal zümreleri de bu köy içinde değerlendirilememektedir.

1561'de Otaç köyünde 15 hane ve 7 mücerred iskân etmekteydi. Bunlar da yaklaşık 82 kişilik bir nüfusa karşılık gelmekteydi. Bu köyün daimi halkı olanlar içinde sosyal zümre olarak kaydedilen bulunmamaktaydı. Ancak hariçten gelip bu köyde toprak eşen yedi hanelik nüfus içinde bir hanenin fakih olarak kaydedildiği görülmektedir. Nüfusun tamamı Müslüman Türklerden oluşmaktaydı¹³.

10 BOA, *TD*, nr. 438, s. 789.

11 BOA, *TD*, nr. 438, s. 789.

12 BOA, *TD*, nr. 436, s. 295-296.

13 BOA, *TD*, nr. 436, s. 331.

Handwritten header line on page 331

Handwritten text block on page 331

Handwritten header line on page 331

Handwritten text block on page 331

Handwritten header line on page 331

Handwritten text block on page 331

Handwritten text block on page 331

Handwritten text block on page 331

Handwritten text block on page 331

Handwritten text block on page 331

Handwritten text block on page 330

Handwritten text block on page 330

Handwritten header line on page 330

Handwritten text block on page 330

Handwritten header line on page 330

Handwritten text block on page 330

Handwritten header line on page 330

Handwritten text block on page 330

Handwritten text block on page 330

Handwritten text block on page 330

Handwritten text block on page 330

T.F-0436

d. 1591-1624 Yıllarında Elmacık ve Otaç Köylerinde Nüfus

XVI. yüzyılın son çeyreğinden XVII. yüzyılın ilk çeyreğinin sonuna kadar Elmacık ve Otaç köyleri ile ilgili bilgi veren üç adet mufassal *Tabrir Defteri* bulunmaktadır. Bu defterlerin ikisi Başbakanlık Arşivinde, biri de Tapu Kadastro Kuyud-ı Kadime Arşivindedir. Başbakanlık Arşivinde bulunan 630 numaralı defter hicri 999 (miladi 1590-1591) tarihli ve vakıf müsveddesidir. 733 nolu defter, tımar-vakıf defteri olup, I. Ahmed dönemine (1603-1617) aittir. Bu defter, 49 numaralı defterin bir anlamda aslı olarak değerlendirilmektedir. 49 nolu defter Tapu Kadastro Arşivi'nde olup, hicri 1034 (miladi 1624) tarihli ve mufassal dirlik defteridir¹⁴.

1591 tarihli müsvedde tahrir defterindeki Elmacık köyü ile ilgili kayıtlar yalnız köyde yaşayan nüfus ve dışardan gelip ekim yapan bir hane ile ilgilidir. Köyün iktisadi verileri konusundaki kayıtlara yer verilmemiştir. Bu tarihte Elmacık köyünde bir mücerred ve 13 haneden teşekkül eden yaklaşık 66 kişilik bir nüfus iskân etmekteydi. Ali Hoca adında bir hane sahibi de dışardan gelip toprak işlemekteydi¹⁵. I. Ahmed dönemine (1603-1617) ait 733 numaralı tahrirde 1591 yılına ait tahrirdeki nüfusla ilgili bilgiler tekrarlanmaktadır¹⁶. 1624 tarihli tahrirde nüfusla ilgili verilen bilgiler bir önceki tahrirde yer alan verilerle aynıdır¹⁷.

Otaç köyüne gelince; 1591 yılında bu köyde 18 hane, bir hane sipahi, 8 mücerred ve üzerleri çizilmiş 2 hane bazdâr olmak üzere toplam 29 neferin kaydı bulunmaktaydı. Bazdârların üzerinin neden çizildiği belirtilmemekle beraber, muhtemelen görevlerinden dolayı vergilerden muaf tutuldukları ve bu yüzden üzerlerinin çizildiği düşünülmektedir. Bu tarihte 2 bazdâr hariç, köyün tahmini nüfusu 103 kişiden meydana gelmekteydi. Dışardan gelip köyde tarımla uğraşanlar 15 hane olarak kaydedildi. Ancak bunlardan iki hanesi bazdâr olarak yazıldı ve bir hanenin üzeri çizildi. Hariçten gelip toprak eşenlerden üzeri çizilenlerin bir bazdâr ile sınırlı olmadığı, dört hanenin daha bulunduğu görülmektedir. Dışardan gelip toprak işleyenlerden bir hane de sipahi olarak kaydedildi¹⁸.

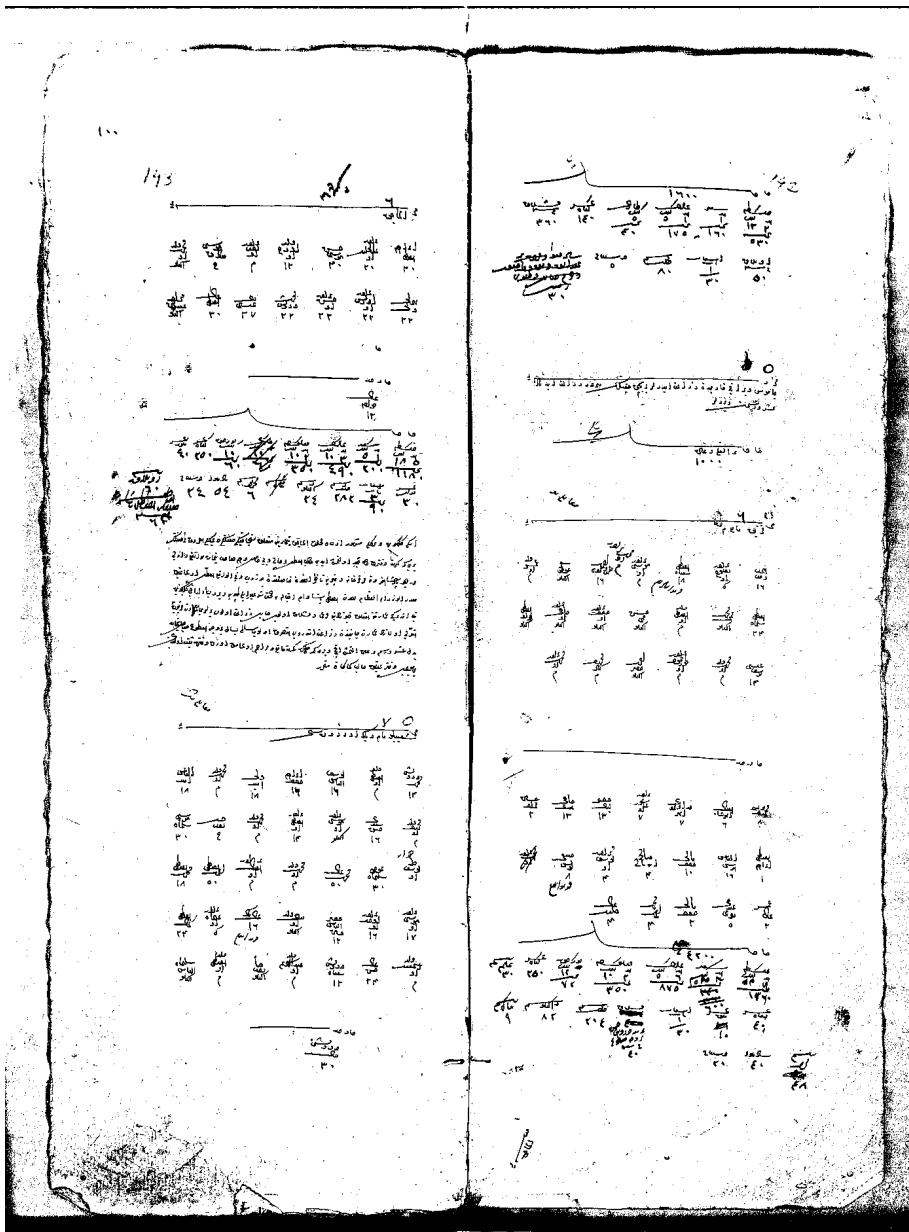
14 Ahmet Güneş, *Tabrir Defterlerine Göre XVI. Yüzyıl Başlarından XVII. Yüzyıl Başlarına Kadar Kocaeli Sancağı*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü – Doktora Tezi, Ankara 1994, s. 5-6.

15 BOA, TD, nr. 630, s. 578.

16 BOA, TD, nr. 733, s. 143.

17 TK. KKA, TD, nr. 49, s. 223a.

18 BOA, TD, nr. 630, s. 566.

143

Handwritten text in cursive script, first column on page 143.

Handwritten text in cursive script, second column on page 143, including a large block of text.

Handwritten text in cursive script, third column on page 143.

Handwritten text in cursive script, first column on page 144.

Handwritten text in cursive script, second column on page 144.

Handwritten text in cursive script, third column on page 144.

Handwritten text in cursive script, fourth column on page 144.

144

11_07_33

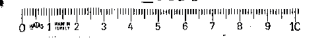
BOA, TD, nr. 733, s. 143.

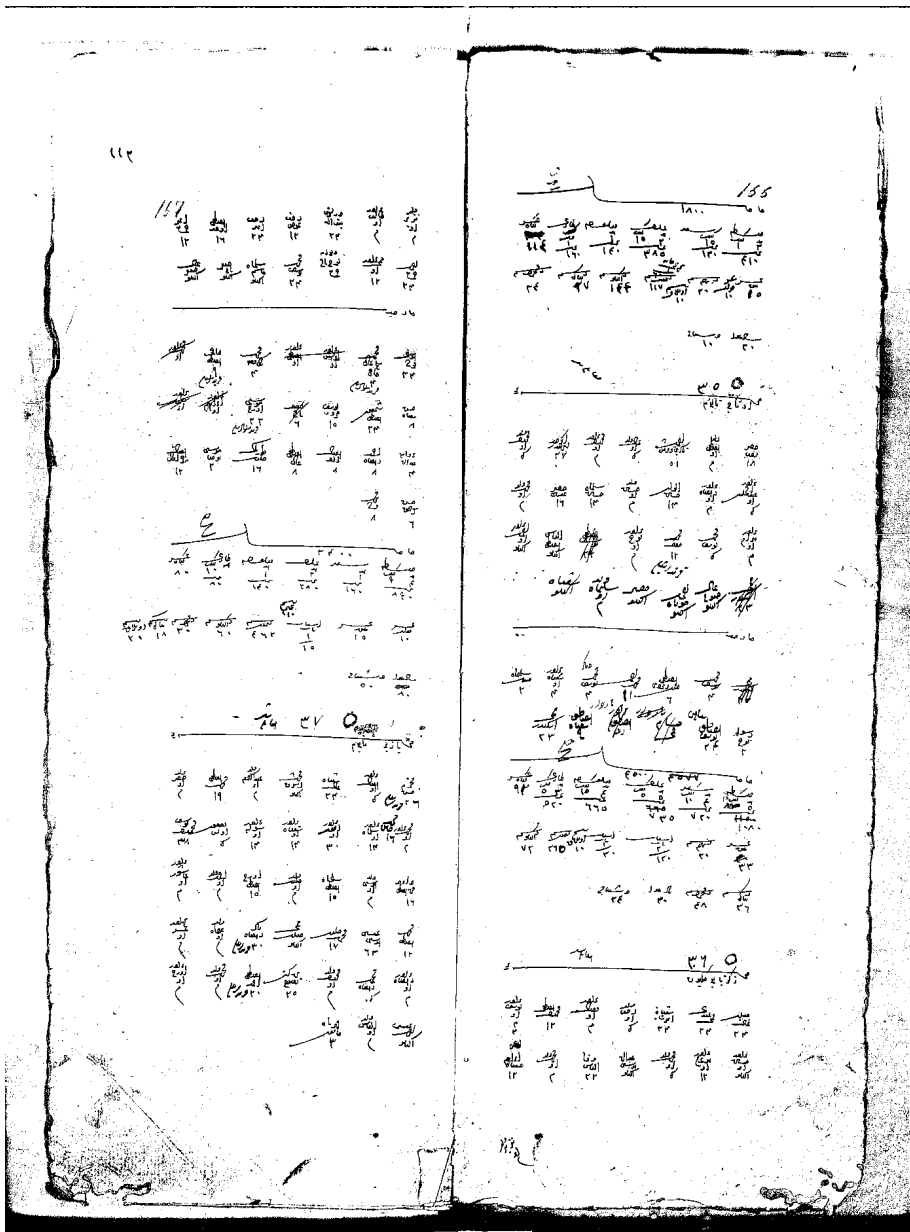
۱۴
 ۱۵
 ۱۶
 ۱۷
 ۱۸
 ۱۹
 ۲۰
 ۲۱
 ۲۲
 ۲۳
 ۲۴
 ۲۵
 ۲۶
 ۲۷
 ۲۸
 ۲۹
 ۳۰
 ۳۱
 ۳۲
 ۳۳
 ۳۴
 ۳۵
 ۳۶
 ۳۷
 ۳۸
 ۳۹
 ۴۰
 ۴۱
 ۴۲
 ۴۳
 ۴۴
 ۴۵
 ۴۶
 ۴۷
 ۴۸
 ۴۹
 ۵۰
 ۵۱
 ۵۲
 ۵۳
 ۵۴
 ۵۵
 ۵۶
 ۵۷
 ۵۸
 ۵۹
 ۶۰
 ۶۱
 ۶۲
 ۶۳
 ۶۴
 ۶۵
 ۶۶
 ۶۷
 ۶۸
 ۶۹
 ۷۰
 ۷۱
 ۷۲
 ۷۳
 ۷۴
 ۷۵
 ۷۶
 ۷۷
 ۷۸
 ۷۹
 ۸۰
 ۸۱
 ۸۲
 ۸۳
 ۸۴
 ۸۵
 ۸۶
 ۸۷
 ۸۸
 ۸۹
 ۹۰
 ۹۱
 ۹۲
 ۹۳
 ۹۴
 ۹۵
 ۹۶
 ۹۷
 ۹۸
 ۹۹
 ۱۰۰

۱۴
 ۱۵
 ۱۶
 ۱۷
 ۱۸
 ۱۹
 ۲۰
 ۲۱
 ۲۲
 ۲۳
 ۲۴
 ۲۵
 ۲۶
 ۲۷
 ۲۸
 ۲۹
 ۳۰
 ۳۱
 ۳۲
 ۳۳
 ۳۴
 ۳۵
 ۳۶
 ۳۷
 ۳۸
 ۳۹
 ۴۰
 ۴۱
 ۴۲
 ۴۳
 ۴۴
 ۴۵
 ۴۶
 ۴۷
 ۴۸
 ۴۹
 ۵۰
 ۵۱
 ۵۲
 ۵۳
 ۵۴
 ۵۵
 ۵۶
 ۵۷
 ۵۸
 ۵۹
 ۶۰
 ۶۱
 ۶۲
 ۶۳
 ۶۴
 ۶۵
 ۶۶
 ۶۷
 ۶۸
 ۶۹
 ۷۰
 ۷۱
 ۷۲
 ۷۳
 ۷۴
 ۷۵
 ۷۶
 ۷۷
 ۷۸
 ۷۹
 ۸۰
 ۸۱
 ۸۲
 ۸۳
 ۸۴
 ۸۵
 ۸۶
 ۸۷
 ۸۸
 ۸۹
 ۹۰
 ۹۱
 ۹۲
 ۹۳
 ۹۴
 ۹۵
 ۹۶
 ۹۷
 ۹۸
 ۹۹
 ۱۰۰

TT_0630

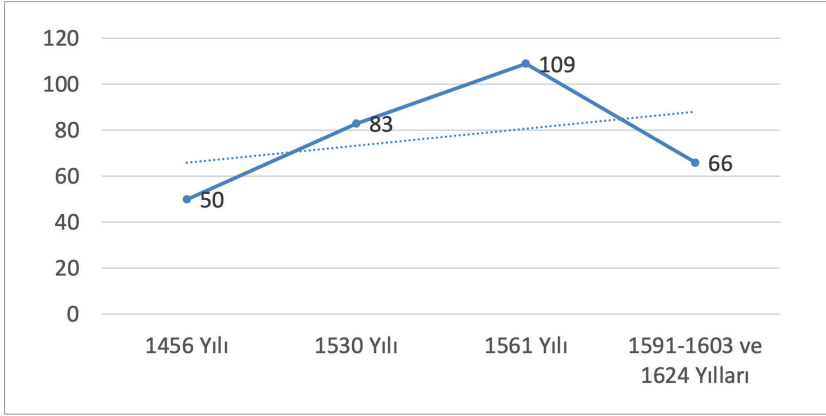
11_0733

BOA, TD, nr. 733, s. 166.

I. Ahmed dönemine (1603-1617) ait tahrirde Otaç köyünde 19 hane kaydedilirken bunlardan bir hanenin üzeri çizilmiştir. Hanelerin dışında 8 nefer mücerred bulunmaktaydı. Bu tarihte köyün tahmini nüfusu 98 kişi olarak hesaplanmaktadır. Köyde hariçten gelip toprak eşenler toplam 13 hane olmakla birlikte bunlardan iki hane bazdârın üzeri çizilmiştir. Bunların içinde bir hane sipahinin kaydına rastlanmaktadır¹⁹.

1624 yılında Otaç köyünde 17 hane ve 8 nefer mücerred iskân etmekteydi. Köyün tahmini nüfusu yaklaşık 93 kişiden oluşmaktaydı. Bu tarihte dışardan gelip toprak tasarruf eden hanelerin sayısı 10 hane olup bunların içinde bir sipahinin olduğu görülmektedir²⁰.

1456-1561 yılları arasındaki yüz yıldan fazla bir zamanda Elmacık köyünün nüfusu yaklaşık %118 oranında artış göstermiştir. Ancak 1561 yılından sonra köyün nüfusu artmamış aksine 1591 yılı verilerine göre %39.45 oranında düşüş göstermiştir. 1591 yılında 66 kişiden oluşan Elmacık köyünün tahmini nüfusu 1603-1617 ve 1624 yıllarında bir büyüme göstermeyerek aynı kalmıştır.

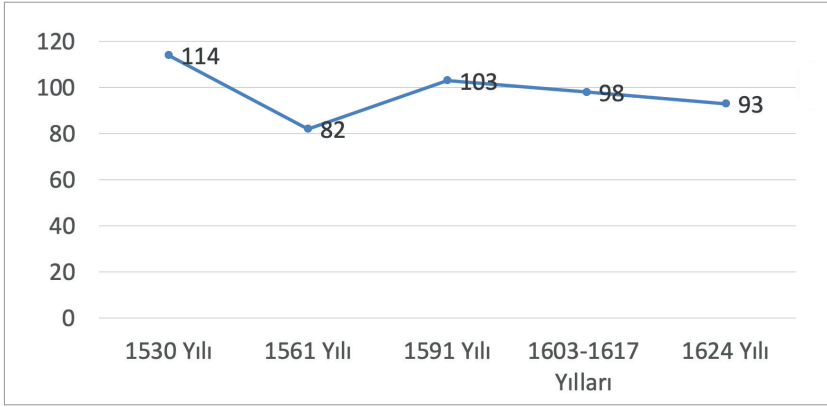

Grafik 1: 1456-1624 Yıllarında Elmacık Köyü Nüfusunun Yükseliş ve Düşüş Çizelgesi

Otaç köyüne gelince; 1530 yılında 114 kişiden meydana gelen köy nüfusu 1561 yılında %28.08 oranında azalarak 82 kişiye düşmüştür. 1591 yılında 103 kişiye yükselerek %25.60 nispetinde artış göstermiştir. Köyün nüfusu 1603-1617 yılları döneminde 98 kişiye düşerek %4.86, 1624 yılında da 93 kişiye düşerek bir önceki tahrirle oranla %5.11 oranında azalmıştır.

¹⁹ BOA, TD, nr. 733, s. 166.

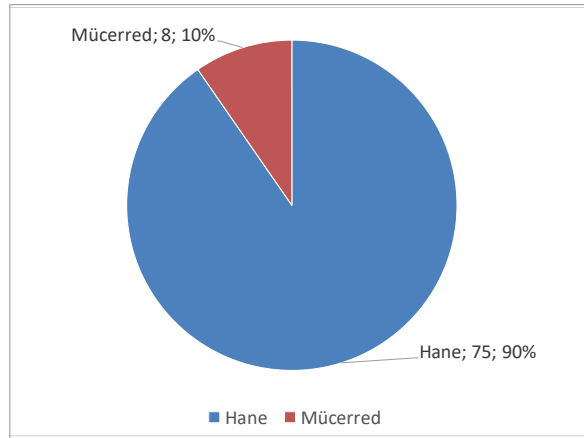
²⁰ TK. KKA, TD, nr. 49, s. 232b.

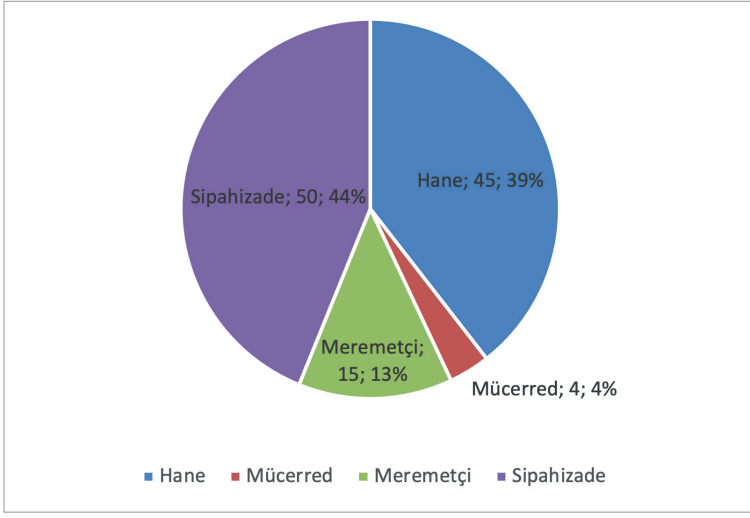
Grafik 2: 1530-1624 Yıllarında Otaç Köyü Nüfusunun Yükseliş ve Düşüş Seyri Çizelgesi

1530 yılında Elmacık köyünde yaşayan nüfusun %9.63'ü yetişkin bekar erkeklerden, %90.36'sı da hane sahiplerinin yetişkin olmayan erkek - kız çocukları ile eşlerinden oluşmaktaydı. Aynı yılda Otaç köyünde 114 kişiden meydana gelen nüfusun %39.47'sini vergi vermekle yükümlü hanelerin oluşturduğu topluluk, %3.50'sini yetişkin bekar erkekler, %13.15'ini bazı vergilerden muaf zümrelerden olan meremetçiler, %43.85'ini de sipahizadeler teşkil etmekteydi. 1530'da bazı vergilerden muaf olan meremetçiler ve sipahizadeler toplam nüfus içinde %57.01'lik bir orana sahipti.

1561 yılında Elmacık köyünde sosyal zümre olarak değerlendirilebilecek muhassıl olarak kaydedilen bir hane bulunmaktaydı.

Grafik 3: 1530 Yılında Elmacık Köyündeki Nüfusun Hane ve Mücerred Olarak Dağılımı

Grafik 4: 1530 Yılında Otaç Köyünün Hane, Mücerred, Meremetçi ve Sipahizade Olarak Dağılımı

2. XV – XVII. Yüzyıllarda Elmacık ve Otaç Köylerinde İktisadî Hayat

a. Fatih Döneminde Elmacık Köyünde İktisadî Hayat

Fatih döneminde Otaç köyü kurulmadığından bu köyle ilgili kayıtlara rastlanmamaktadır. 1456 yılında Elmacık köyünde sekiz çift miktarı toprağı bulunan hane ve toprağı olmayan iki hane bulunmaktaydı. Halktan kulluk resmi adıyla çift resmi alınmaktaydı. Köyde hassaya ait bir çiftlik ile Gebze'de (eski Gebze'de) bir çiftlik bulunmaktaydı. Eski Gebze'deki çiftliğin yıllık vergi hâsılı 50 akçaya tekabül etmekteydi. Bu çiftlik muhtemelen iki çift miktarı topraktan oluşmaktaydı. Nitekim çift (kulluk) resminin²¹ XV. yüzyılın ortalarına kadar 22 akça olarak alındığı, Fatih'in bu vergiyi 1458 yılında Anadolu'da %50 oranında artırdığı belirtilmektedir²². 1456 yılında Elmacık köyünde tarıma açık 11 çift miktarı toprak bulunmaktaydı.

1456 yılında Elmacık köyünde vergi olarak keten resmi, kulluk (çift) resmi, değirmen resmi ve galle (hububat) resmi alınmaktaydı. Hububattan yılda 965 akça vergi alındığı kaydedilmektedir. Köyün tımar gelirleri arasında Gebze'de bir çiftliğin bulunduğu ve bunun vergi hâsılının 50 akça olduğu

21 M. Feridun Emecen, "Çift Resmi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* 8, İstanbul 1993, s. 309.

22 İnalçık, "Osmanlılar'da Raiyyet Rüsûmu", *Belleten*, XXIII/92, Ankara 1959, s. 585, 586.

kaydedilmektedir. Bu tarihte Elmacık köyünün yıllık vergi geliri toplam 1072 akça olup, bunun Kadı Mevlânâ Şemseddin'e (arpalık olarak) verildiği anlaşılmaktadır²³. Köyün vergi gelirini tasarruf eden tımar sahibi bizzat kendisi "bürüme" ile teçhiz olmuş olarak sefere katılmak zorundaydı²⁴.

b. 1530 Yılında Elmacık ve Otaç Köylerinde İktisadî Hayat

Elmacık ve Otaç köyleri ile ilgili bilgi veren 1530 tarihli tahrir *İcmâl Defteri* olduğundan köylerin iktisadî yapısı ile ilgili ayrıntılı bilgilere yer verilmemektedir. Bu tarihte Elmacık köyünün yıllık vergi geliri 1319 akça olup bu gelir Yoros Kalesi muhafızlarına tahsis edilmişti²⁵. Otaç köyünün yıllık vergi geliri 1471 akça olup, bu gelir Yenice (Anadoluhisarı) Kalesi mustahfızlarına tahsis edildiği görülmektedir²⁶.

c. 1561 Yılında Elmacık ve Otaç Köylerinde İktisadî Hayat

1561 yılında Gebze nahiyesine tabi Elmacık köyünde tarımla uğraşan 14 nefer ekinlü, bir nefer çift ve bir nefer yarım çiftten fazla toprak sahibi, 3 nefer rub' ile nim çift arası, 14 nefer ekinlü (çiftli bennak) yanında, toprağı olmayan 2 nefer bennak ve 4 nefer mücerred bulunmaktaydı. Hariçten gelip Elmacık köyünde toprak tasarruf edenler içinde bir nefer çiftten büyük, bir nefer rub', bir nefer de yarım rub' miktarı toprak eşmekteydi. Hariçten gelip Elmacık köyünde toprak tasarruf edenler içinde bir hatip bulunmakta, bu şahsın da ekinlü bennak (12 akça) kadar toprak tasarruf ettiği anlaşılmaktadır. Aynı yılda Otaç köyünde ise bir nefer çiftten büyük, iki nefer nim çift ile çift arası, 1 nefer rub' ile nim çift arası, 8 nefer ekinlü bennak, 3 nefer bennak ve 7 nefer de mücerreddin kaydı bulunduğu tespit edilmektedir. Otaç köyünde dışardan gelip toprak işleyenler arasında bir nefer nim çift ile çift arasında, iki nefer rub' ile nim çift arasında, dört nefer de rub' miktarı toprak tasarruf ettiği görülmektedir²⁷.

Kocaeli Kanunnamesinde, raiyyet rüsümü kalemlerinden alınan vergi ile ilgili kayıt şöyledir: "*Evvela livâ-i mezbûrun resmi çift ki, anâ harac-ı muvazzaf dirler. Bütün çiftliği tasarruf idenden otuz üç akça ve nisf çiftlikten on yedi akça ve*

23 BOA, TD, nr. 1160, s. 76.

24 Nicoara, Beldiceanu, XIV. Yüzyıldan XVI. Yüzyıla Osmanlı Devletinde Tımar, Çev. Mehmet Ali Kılıçbay, Ankara 1985, s. 88.

25 BOA, TD, nr. 438, s. 789.

26 BOA, TD, nr. 438, s. 789.

27 Bk. Tablo: 1.

rubu' tutandan sekiz akça alınur. Ve bunlardan ziyade ve yahud noksan üzere olsa yine bu i'tibar üzere arzın tahammülüne göre resm alınur. Ammâ bir raiyyetin iki üç akçeden on iki akçeye varınca olsa anâ ekinlü bennak dirler, ol makuleler ekinlü yazılmışdır on ikişer akça alınur. Ve ziyade yeri olanlar aynı ile ubdelerine yazılmışdır defterde yazıldığı üzere alınur. Ve bir raiyyetin hiç yeri olmassa müzevveç olsa ol makulelerden dokuzar akça resm-i bennak alınur ki anâ resmi raiyet dirler. Ve yeri olmayan mücerred reayadan altışar akça resmi mücerred alınur ol makulelerin altında (mim) yazılmıştır. Ammâ şol mücerred ki elinde yeri olsa kanun-ı kadim üzere resm-i mücerred'in verdikten sonra tuttuğu yerin resmin dahi virür.

Ve bu defterde ekseri kurâda reayadan sonra hariçden deyü radde çekilmişdir ve-yahut çekilmemişdir üzerine hariç yazılmışdır. Ol radde tahtında yazılanlar raiyet değillerdir. Hariç kurâ reayasıdır ki anda ziraat iderler meğer altında (kef=bennak) veyahud ekinlü veyahud (mim=mücerred) yazılmış ola. Ve öşr-i gallât ve hububât meşhur ve müt'e'lem ve ma'lum-ı cümle-i halk-ı âlemdir. Kadim-ül eyyâmдан nice alınagelmış ise yine öyle alınur bir habbe ziyade alınmaz. Ve defterde öşr-i bâğ öşr-i meyve ve öşr-i ketân ve öşr-i bostan yazılmışdır yazıldığı üzere alınur. Ve serbest olmayan tımarların nısf bâdihevâsı mirlivâyâ hasıl kaydolanmıştır ve nısfı sipahinindir. Ve resm-i ganem ve resm-i otlak ve kışlâk ve tapû-i zemîn ve adet-i deştbânî cümleten sipahinindir. Mirilivânın ve gayrın medhali yokdur, defterde gerek yazılmış olsun gerek olmasın”²⁸.

Tablo 1: 1561 Yılında Elmacık ve Otaç Köy İskân Yerlerinde Ziraat Sahalarına İlişkin Veriler

YERLEŞİM YERLERİ	Dâhili											Harici							
	Çiftten büyük	Çift (33)	Nim ile Çift Arası (17-33)	Nim Çift (17)	Rub' ile Nim Arası (8-17)	Rub' (8)	Rub'dan az	Ekinlü	Bennak	Mücerred	Hâne	Muaf	Çiftten büyük	Çift (33)	Nim ile Çift Arası (17-33)	Nim Çift (17)	Rub' ile Nim Arası (8-17)	Rub' (8)	Rub'dan az
Elmacık	0	1	1	0	3	0	0	14	2	4	0	0	1	0	0	0	2		1
Otaç	1	0	2	0	1	0	0	8	3	7	0	0	0	0	1	0	2	4	0

28 Barkan, XV. ve XVI. Asırlarda Osmanlı İmparatorluğu'nda Zirai Ekonominin Hukuki ve Mali Esasları - Kanunlar I, İstanbul 1943, s. 33-34; Güneş, Kocaeli Sancağı, s. 224.

1561 yılında Elmacık köyünde yaşayan halktan raiyyet rüsumu olarak çift, ekinlü, bennak, mücerred, bâd-ı hevâ, deştebanî ve kışlak resimleri alınmaktaydı. Bu köyden alınan raiyyet rüsumu (448 akça) toplam alınan yıllık verginin %14.25'ine tekabül ediyordu. Otaç köyünde, kışlak resmi dışında Elmacık köyündeki raiyyet vergilerinin hepsi alınmaktaydı. 1561'de Otaç köyünde halktan alınan raiyyet resmi, toplam verginin %15.20'sini teşkil etmekteydi.

Tablo 2: 1561 Yılı Tabrir Kayıtlarına Göre Elmacık ve Otaç Köyleri Reayasından Alınan Vergiler

Yerleşim Birimleri	Resm-i Çift	Resm-i Ekinlü	Resm-i Bennak	Resm-i Mücerred	Bâd-ı hevâ	Deştebanî	Resm-i Kışlak	Vergi (Hâsıl) Yekünü
Elmacık	141	148	18	24	45	12	60	3142
Otaç	159	95	27	42	25	8	0	2342

Elmacık ve Otaç köylerinde halkın büyük çoğunluğu tarımla uğraşmaktaydı. Nitekim hububat üretimi önemli bir yekün oluşturmaktaydı. Hububat olarak hinta (buğday), alef (yulaf), şa'ir (arpa), kapluca (kapçıklı buğday) ve burcak, darı (erzen) üretilmekteydi.

1561 yılında Elmacık köyünde üretilen buğdaydan 1512 akça değerinde 211 kile (10 müd x 20 kile = 200 kile + 11 kile = 211 kile), yulaftan 1071 akça değerinde 155 kile, arpadan 105 akça değerinde 35 kile, kapçıklı buğdaydan 210 akça değerinde 70 kile, darıdan 108 akça değerinde 31 kile, burçaktan 21 akça değerinde 7 kile vergi verilmekteydi. Bu tarihte Elmacık köyünden yılda alınan hububat vergisinin 509 kile ve 2341 akça değerinde olduğu hesaplanmaktadır. Köyün yıllık hububat üretim kapasitesinin 5090 kile ve bunun da (bir kile yaklaşık 25 kg) 127.250 kg (yaklaşık 127 ton) olduğu ortaya çıkmaktadır. Kişi başına yaklaşık 1167,5 kg hububat düştüğü belirlenmektedir. Bu tarihte buğdaydan 52.750 kg üretim yapılmakta ve kişi başına 489 kg buğday düşmekteydi.

1561'de Otaç köyünde hububat olarak buğday, arpa, yulaf, kapçıklı buğday ve darı üretimi yapılmaktaydı. Yılda 4020 kile hububat ürünü elde edilmekte

ve bunun 402 kilesi vergi olarak verilmekteydi. Bu vergi de 1766 akçaya teka-bül etmekteydi. Köyde üretilen hububat 100.500 kg (100,5 ton) olup, yılda kişi başına yaklaşık 1226 kg düşmekteydi. Bu tarihte 38.000 kg buğday üretimi yapılmakta ve kişi başına yaklaşık 463 kg buğday düşmekteydi.

1561 yılında bir kile buğdayın tahrir kıymeti Elmacık köyünde 7,16 akça, Otaç köyünde ise 7,04 akça, yulafın ve kapçıklı buğdayın tahrir kıymeti Elmacık köyünde 2,48 akça, Otaç köyünde ise 2,5 akça, arpanın tahrir kıymeti her iki köyde de 3 akça, darının her iki köyde de 3,48 akça idi. Burçak bu tarihte Elmacık köyünde vergi kalemlerine dâhil olup bir kilesinin tahrir kıymeti 3 akça idi.

Tablo 3: 1561 Yılı Kayıtlarına Göre Elmacık ve Otaç Köylerinde Hububattan Alınan Aynı Öşür Miktarı ve Tekabül Ettiği Değer (Kıymet)

YERLEŞİM YERLERİ	Hınta			Alef			Şa'ir			Kaplucu			Darı			Burcak	
	Müd	Kile	Kıymet	Müd	Kile	Kıymet	Müd	Kile	Kıymet	Müd	Kile	Kıymet	Müd	Kile	Kıymet	Kile	Kıymet
Elmacık	10	11	1512	7	15	385	1	15	105	3	10	210	1	11	108	7	21
Otaç	7	12	1071	6	10	325	1	15	105	2	10	150	1	13	115	0	0

1561 yılı tahrir kayıtlarına göre Elmacık ve Otaç köylerinde sanayi kuruluşu olarak değerlendirilebilecek un değirmenleri bulunmaktaydı. Elmacık köyündeki değirmen sayısı verilmeden 90 akçalık yıllık vergi kaydedilmişti. Bir sonraki tahrire kıyasla bu köyde üç göz değirmenin olduğu düşünülmektedir. Otaç köyünde ise üç göz değirmen kaydı bulunmakta ve bunlardan yılda toplam 20 akça vergi alındığı kaydedilmektedir. Vergi miktarından bu köydeki değirmenlerden ikisinin çalıştığı anlaşılmaktadır. Sanayi ürünü olarak her iki köyde de kendir üretimi yapılmaktaydı. Elmacık köyünde üretilen kendirden 246 akça, Otaç köyündeki üretimden de 14 akça vergi alındığı görülmektedir²⁹.

²⁹ Tablo: 4.

Tablo 4: 1561 Yılında Elmacık ve Otaç Köylerinde Yetiştirilen Sanayi Ürünleri ve Sanayi Tesisleri

YERLEŞİM YERLERİ	Öşr-i Kettan	Asiyâb	
		Bâb	Akça
Elmacık	246	(3)	90
Otaç	14	3	20

1561 yılında Elmacık ve Otaç köylerinde tarımın yanında büyük çapta olmasa da hayvancılığın yapıldığı anlaşılmaktadır. Nitekim Elmacık köyünden kışlak resmi adıyla 60 akça, Otaç köyünden de 20 akça ganem (koyun) vergisi alınmaktaydı. Ayrıca Elmacık köyünde yetiştirilen arılardan da 21 akça kovan öşrü alındığı görülmektedir³⁰. Elmacık köyünde kışlak resmi kaydı vergi kalemleri içinde zikredilmemekle beraber vergi hâsılının altında şöyle bir kayıt bulunmaktadır:

“Eski Gegebuze demekle meşhur olan mahalde Elmacık tımarına müteallik Sancakbeyi Çiftliği demekle ma’ruf bir çiftlik yeri ki köhne defterde hâssa kayd olunmuş idi. Hâliyâ mu’addal ve hâli ve bî-hâsil vech-i sâhib-i tımara bî-enfâ’ ve evlâdır deyü pâdişâhımızdan merkûmâna ve gayrıya nâzır olan hâsılatdan bozub ve fil-vâkı’ mu’addal olmağın sadrül-vüzerâi’l-izâm Mustafa Paşa dâme ikbâlühüya hüccet-i şer’iyye ile tapuya verüp ol dâhi Gegebuze’de binâ etdiği imaretine müte’alik koyunlarına mer’a ve kışlak olup kâbil-i zira’at olan yerleri imâret-i mezbûreye mütevelli olanlar imâret canibinden zira’at etdirüp mutasarrıf olup sâl be-sâl ber-vech-i maktû sâhib-i tımara bedel-i öşr ve resm ve gayruhü altmış akçe verdikten sonra kimesne mâni’ ve müzahim olmamak üzre deftere ketb olundu. Ber-müceb-i defter-i atik hâliyâ kemakân mukarrer”³¹. Bu kayda istinaden Elmacık köyünün kışlak resmi tarafımızdan 60 akça olarak kaydedilmiştir.

30 Tablo: 5.

31 BOA, TD, nr. 436, s. 296.

Tablo 5: 1561'de Elmacık ve Otaç Köylerinde Hayvancılık, Arıcılık ve Balıkçılık Yapımlardan Alınan Vergi Miktarı (Akça)

YERLEŞİM YERLERİ	Resm-i Garem	Resm-i Otlak	Resm-i Kışlak	Öğr-i Kovan
Elmacık	0	0	60	21
Otaç	20	0	0	0

d. 1591-1624 Yıllarında Elmacık ve Otaç Köylerinde İktisadi Hayat

1456 yılında Elmacık köyünde hassa çiftlik ve eski Gebze'deki çiftlik dışında halkın elinden 8 çift miktarı toprak bulunmaktaydı. 1603-1624 yıllarını ihtiva eden tahrirlerde Elmacık köyünde bir nefer çiftten büyük, bir nefer çift, sekiz nefer nim çift ile çift arası, bir nefer rub' ile nim çift arası, iki nefer ekinli miktarı toprak tasarruf etmekte ve bir nefer topraksız yetişkin bekâr erkek olarak kaydedildiği görülmektedir³². Bu tarihlerde Elmacık köyünde dışardan gelip toprak tasarruf eden bir nefer bulunmakta bu da rub' ile nim çift arasında toprak tasarruf etmekteydi. 1456-1624 yılları arasındaki 168 yılda işlenen toprak miktarında fazla bir değişikliğin olmadığı, ancak tarıma elverişli toprağın gittikçe bölündüğü tespit edilmektedir.

1591, 1603-1617 ve 1624 tarihli tahrirlerde yer alan kayıtlara göre Otaç köyünde yaşayan halk aynı miktarda toprak tasarruf ettiği tespit edilmektedir. Nitekim 1591 yılında olduğu gibi 1603-1617 ve 1624 yılında bu köyde çiftten büyük toprak tasarruf edenin sayısı bir neferden ibaretti. Nim çift ile çift arası miktarı toprak işleyenlerin sayısı üç nefer idi. Rub' ile nim çift arası toprak eşenlerin dört nefer olduğu belirlenmektedir. Ekinlülerin altı nefer, bennakların dört nefer, mücerredlerin de sekiz nefer olduğu görülmektedir. Bu tarihlerde Otaç köyüne başka köylerden gelip toprak işleyenlerin içinde bir nefer çift miktarı, üç nefer nim çift ile çift arası, bir nefer rub' ile nim çift arası, altı nefer de rub'dan az toprak tasarruf etmektedir.

32 Bk. Tablo: 6.

Tablo 6: 1603-1624 Yıllarında Gebze Nahiyesine Bağlı Elmacık ve Otaç Köy İskân Yerlerinde Ziraat Sahalarına İlişkin Veriler

YERLEŞİM YERLERİ	Dâhili											Harici							
	Çiftten büyük	Çift (33)	Nim ile Çift Arası (17-33)	Nim Çift (17)	Rub'ile Nim Arası (8-17)	Rub' (8)	Rub'dan az	Ekinlü	Bennak	Mücerred	Hâne	Muaf	Çiftten büyük	Çift (33)	Nim ile Çift Arası (17-33)	Nim Çift (17)	Rub'ile Nim Arası (8-17)	Rub' (8)	Rub'dan az
Elmacık	1	1	8	0	1	0	0	2	0	1	0	0	0	0	0	0	1	0	0
Otaç	1	0	3	0	4	0	0	6	4	8	0	0	0	1	3	0	1	0	6

1603-1617 yıllarında Elmacık köyünden 282 akça çift resmi, 24 akça ekinlü, 6 akça mücerred, 54 akça bâd-ı hevâ, 24 akça deştebanî, 60 akça kışlak ve 60 akça otlak vergisi alınmakta ve bu vergi raiyyet rüsumu kalemleri içinde değerlendirilmektedir. Bâd-i hevâ resmi arızı bir vergi olup; cürm ü cinâyet, gerdek (arûs) resmi, çiftlik ve ev tapusu, duhan, abd-i âbık, yava, beytûlmâl, mâl-i gâib ve mâl-i mefkûd gibi vergilerden oluşmaktaydı³³. Deştânîye gelince; bu vergi de zuhurata bağlı bir vergi olup, zamanla düzenli vergilerden biri haline gelmiştir. Bu vergi önceleri herhangi bir şahsın at ve davarının başkasının ekini ne girdiğinde ödediği para cezası iken, sonraları tarla, bağ, bahçe gibi ekili ve dikili alanları hayvanların ziyanından ve hırsızlardan korumak için tutulan kır bekçisine verilen düzenli bir vergi haline gelmiştir. Kışlak resmi ise bir sipahinin toprağına geçici bir süre için, genellikle hayvan sürüleri ile kışlamak üzere, gelen fakat ziraatla uğraşmayan kimselerden alınan vergidir.

1624 yılında Elmacık köyünde çift resmi 292 akçaya yükseldi. Ekinlü resmi 24 akça, bâd-ı hevâ ve deştebanî birlikte 144 akça olarak kaydedildi. Eski Gebze'deki Sancak Beyi Çiftliği'ndeki çiftlikten 60 akça olarak alınan kışlak resmi ile birlikte bu tarihte köy yıllık vergisinin 3260 akçaya yükseldiği hesaplanmaktadır. 1603-1617 yıllarında köyün yıllık vergi hâsılı 3200 akça idi. Halktan alınan raiyyet rüsumu 1603-1617 yıllarında toplam vergi yekûnünün %15.93'üne 1624 yılında da %15.95'ine tekabül etmekteydi.

1603-1617 yıllarında Otaç köyünde 265 akça çift, 72 akça ekinlü, 36 akça bennak, 48 akça mücerred, 30 akça bâd-ı hevâ ve 24 akça deştebanî olmak üzere toplam 475 akça raiyyet rüsumu alınmaktaydı. Bu da 4500 akçadan oluşan

33 Halil Sahillioğlu, "Bâd-ı Hevâ", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 4, İstanbul 1991, s. 417.

toplam vergi içinde %10.55'lik bir orana sahipti. 1624 yılı tahrir kayıtlarında Otaç köyüne ait çift, ekinli, bennak vergileri bir önceki tahrir oranla bir değişikliğe uğramamış, ancak mücerred resmi 42 akçaya düşmüş, bâd-ı hevâ ve deştebanî vergileri birleştirilerek bu arızî vergilerin 265 akçaya yükseldiği tespit edilmektedir. Bu tarihte köyün toplam raiyyet rüsumu 680 akça olup, toplam 4500 akçalık vergi hâsılı içinde %15.11'lik bir orana sahipti.

Tablo 7: 1603 -1624 Yılı Tahrir Kayıtlarına Göre Reayadan Alınan Vergiler

Yerleşim Birimleri	Yıllar	Resm-i Çift	Resm-i Ekinli	Resm-i Bennak	Resm-i Mücerred	Bâd-ı hevâ	Deştebanî	Resm-i Kışlak	Resm-i Otlak	Vergi (Hâsıl) Yekünü
Elmacık	1603-1617	282	24	0	6	54	24	60	60	3200
	1624	292	24	0	0	144		60	0	3260
Otaç	1603-1617	265	72	36	48	30	24	0	0	4500
	1624	265	72	36	42	265		0	0	4500

Hububat üretimine gelince; 1603-1617 yıllarında Elmacık köyünde 5 müd (5x20= 100 kile) ve 18 kileden oluşan toplam 118 kile hintadan (buğdaydan) vergi verilmekte ve 1180 kile (1180x25 = 29.500 kg = 29,5 ton) üretim yapıldığı hesaplanmaktadır. Bu üretimin 11.800 akça değeri bulunmaktaydı. Bu tarihlerde aleften (yulaftan) 3 müd (3x20 = 60 kile) ve 10 kile olmak üzere toplam 70 kile vergi alınmakta ve yılda 700 kile (700x25 = 17.500 kg.) üretim yapılmaktaydı. Arpadan yılda 1 müd (1x20 = 20 kile) ve 5 kile olmak üzere toplam 25 kile vergi alınmaktaydı. Kapçıklı buğdaydan yılda 2 müd (2x20 = 40 kile) ve 10 kileden oluşan toplam 50 kile (1250 kg) vergi verilmekte ve 500 kile (12.500 kg. = 12,5 ton) üretim yapıldığı anlaşılmaktadır. Bu dönemde 100 kile (100x25 = 2500 kg = 2,5 ton) burçak üretilmekte ve bunun onda biri vergi olarak verilmekteydi.

Elmacık köyünde 1624 yılı tahrir kayıtlarına göre üretimi yapılan buğdaydan 5 müd (5x20 = 100 kile) vergi alınmakta ve toplam 1000 kile (1000x25 = 25.000 kg = 25 ton) üretim sağlanmaktaydı. Bu tarihte kişi başına 379 kg

buğday düştüğü hesaplanmaktadır. Elmacık köyünde ayrıca buğdayla çavdarın veya yulafı çavdarın eşit kısımlar halinde karışımından meydana gelen ve birlikte ekilen bir ürün olan mahlût üretimi yapılmaktaydı. Mahlût üretiminin 1000 kile ($1000 \times 25 = 25.000 \text{ kg} = 25 \text{ ton}$) olduğu ve bunun da 100 kilesinin (5 müd) vergi olarak verildiği, aynı vergi olarak verilen bu mahsulün 1000 akçalık bir değere sahip olduğu görülmektedir³⁴.

Otaç köyünde 1603-1617 yıllarında 5 müd ($5 \times 20 = 100$ kile) ve 18 kileden meydana gelen toplam 118 kile buğdaydan vergi alınmakta ve 1180 kile ($1180 \times 25 = 29.500 \text{ kg} = 29,5 \text{ ton}$) üretim yapılmaktaydı. 118 kile olarak verilen buğday öşrününün 1080 akça olduğu görülmektedir. Buna göre Otaç köyünde bir kile buğdayın nakdi değeri 9,15 akçaya denk gelmekteydi. Ancak bu dönemde Elmacık köyünde bir kile buğdayın nakdi değeri 10 akçaya tekabül etmekteydi.

Otaç köyünde buğdayın yanında yulaf üretimi de yapılmaktaydı. Bu dönemde köyde yapılan yulaf üretiminin 5 müd ($5 \times 20 = 100$ kile) ve 5 kile olmak üzere 105 kile vergi alınmakta, yıllık üretim de 1050 kileye ($1050 \times 25 = 26.250 \text{ kg} = 26 \text{ ton } 250 \text{ kg}$) karşılık gelmekteydi. Bir kile yulafın nakdi değeri yaklaşık 7 akça idi. Aynı dönemde Elmacık köyünde yulafın nakdi değeri 7 akça olarak hesaplanmaktadır.

Arpa üretiminin 900 kile ($900 \times 25 = 22.500 \text{ kile} = 22,5 \text{ ton}$) olduğu ve bunun 90 kilesinin vergi olarak verildiği tahrir kayıtlarından ortaya çıkmaktadır. Bir kile arpanın tahrir kıymeti Otaç ve Elmacık köylerinde 8 akça olduğu hesaplanmaktadır.

1603-1617 yıllarında Otaç köyünde kapçıklı buğday üretiminin 40 müd ($40 \times 20 = 800$ kile) ve 150 kile olmak üzere toplam 950 kile ($950 \times 25 = 23.750 \text{ kg}$) olduğu, bunun onda birine karşılık gelen 95 kilenin vergi olarak alındığı tespit edilmektedir. Bu dönemde kapçıklı buğdayın tahrir kıymeti Otaç ve Elmacık köylerinde 7 akça olduğu hesaplanmaktadır.

Bu dönemde Otaç köyünde darı üretiminin 30 müd ($30 \times 20 = 600$ kile) ve 50 kile olmak üzere toplam 650 kile ($650 \times 25 = 16.250 \text{ kg.}$) idi. Bunun 65 kilesi vergi olarak tımarlı sipahiye verilmekteydi. Darının tahrir kıymeti 8 akça idi.

1624 yılında Otaç köyünde buğday üretiminin 70 müd ($70 \times 20 = 1400$ kile) olduğu, bunun 35.000 kg'a (35 ton) karşılık geldiği hesaplanmaktadır. Bu

34 Tablo: 8.

tarihte kişi başına 376 kg buğday düşmekteydi. Üretilen buğdayın 140 kilesi vergi olarak verilmekteydi. Bu tarihte Otaç köyünde buğdayın tahrir kıymeti 10,71, Elmacık köyünde 10 akçaya tekabül etmekteydi.

1624'te Otaç köyünde mahlut üretimi 90 müd (90x20 = 1800 kile) olup bunun 180 kilesi vergi olarak verildiği kayıtlardan ortaya çıkmaktadır. Bu tarihte Otaç köyünde mahlutun tahrir kıymeti 8,33 akça, Elmacık köyüde ise 10 akça olduğu hesaplanmaktadır.

1603-1617 yılı tahrir verilerine göre Elmacık köyünde yapılan hububat üretimi 68.250 kg olarak hesaplanmaktadır. Bu tarihte kişi başına 1034 kg hububat düşmekteydi. 1624 yılı kayıtlarına göre hububat üretimi bir önceki tahrir oranla azalarak 50.000 kg'a gerilemiştir. Kişi başına 735,29 kg hububat düşmekteydi. 1603-1617 tarihlerinde Otaç köyünde 108.250 kg hububat üretimi yapılmakta ve kişi başına 1104,59 kg ürün düşmekteydi. 1624 yılında ise aynı köyde buğday ve mahluttan teşekkül eden hububat üretimi 80.000 kg olarak hesaplanmakta ve kişi başına 860,21 kg hububat düşmekteydi.

Tablo 8: 1603 -1624 Yılları Kayıtlarına Göre Elmacık ve Otaç Köylerinde Hububattan Alınan Aynî Öşür Miktarı

YERLEŞİM YERLERİ	Yıllar	Hinta			Alef			Şa'ir			Kaplucu			Darı			Burcak			Mahlut	
		Müd	Kile	Kıymet	Müd	Kile	Kıymet	Müd	Kile	Kıymet	Müd	Kile	Kıymet	Müd	Kile	Kıymet	Müd	Kile	Kıymet	Müd	Kıymet
Elmacık	1603-1617	5	18	1180	3	10	490	1	5	200	2	10	350	0	0	0	0	10	60	0	0
	1624	5	0	1000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5	1000
Otaç	1603-1617	5	18	1080	5	5	730	4	10	720	4	15	665	3	5	520	0	0	0	0	0
	1624	7	0	1500	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	9	1500

1603-1617 yıllarında Elmacık köyünde sanayi ürünü olarak yetiştirilen kendirden 250 akça, Otaç köyünden de 92 akça vergi alınmaktaydı. Bu tarihte her iki köyde de üçer göz değirmen bulunmakta, Elmacık köyünde bu değirmenlerden 90 akça, Otaç köyünden de 150 akça vergi alındığı tahrir kayıtlarından tespit edilmektedir.

1624 yılında Elmacık köyünde üretilen kendirden alınan vergi bir önceki tahrirde oranla 50 akça artarak 300 akçaya yükselmiştir. Otaç köyünde de kendir üretiminin bir önceki tahrirde nispetle %100'den fazla arttığı ve 200 akça tutarında vergi alındığı görülmektedir. Bu tarihte sanayi kuruluşu olarak değerlendirilen değirmenlerin sayısında her iki köyde de bir değişiklik olmamış ancak Otaç köyünde alınan vergi hâsılı 120 akçaya düşmüştür.

Tablo 9: 1603 -1624 Yılları Kayıtlarına Göre Elmacık ve Otaç Köylerinde Yetiştirilen Sanayi Ürünleri ve Sanayi Tesisleri

Yerleşim Yerleri	Yıllar	Öşr-i Kettan	Asiyâb	
			Bâb	Akça
Elmacık	1603-1617	250	3	90
	1624	300	3	90
Otaç	1603-1617	92	3	150
	1624	200	3	120

1603-1617 yıllarında Elmacık köyünden 60 akça otlak resmi ve 30 akça kovan öşrü alınırken, Otaç köyünden 20 akça koyun vergisi, 10 akça da otlak resmi alınmaktaydı. 1624 yılında Elmacık köyünden alınan otlak resmi 60 akça iken, kovanlardan alınan öşür büyük oranda artarak 200 akçaya yükselmiştir. Otaç köyünde de koyun resmi önemli oranda artarak 200 akçaya, bir önceki tahrirde görülmeyen kovan öşrü 200 akça olarak kaydedilmiştir.

Tablo 10: 1603-1624 Yılları Kayıtlarına Göre Elmacık ve Otaç Köylerinde Hayvancılık ve Arıcılık Yapanlardan Alınan Vergi Miktarı (Akça)

YERLEŞİM YERLERİ	Yıllar	Resm-i Garem	Resm-i Otlak	Öşr-i Kovan
Elmacık	1603-1617	0	60	30
	1624	0	60	200
Otaç	1603-1617	20	10	0
	1624	200	0	200

B. XIX. YÜZYILDA NÂİB KÖYÜNDE SOSYAL ve İKTİSADÎ HAYAT

Bu bölümde Nâib köyünün sosyal durumu Nüfus Defterlerinde yer alan bilgiler ortaya konularak değerlendirilecektir. Temettuat Defterlerine dayanarak da bu köyün iktisadî vaziyeti konusunda bilgi verilecektir.

1. XIX. Yüzyılda Nâib Köyünün Nüfusu

Nâib köyü artık XIX. yüzyıl kayıtlarında görülmeye başlanmıştır. 1830 tarihli ilk sayımda Nâib nâm-ı diğer Ramazanlı köyü, Elmacık köyü ile birlikte Nâib Divanı içinde kaydedilmiştir³⁵. 1843 tarihli nüfus kayıtları ile 1845 tarihli temettuat kayıtlarında Nâib köyü, Elmacık köyü ile birlikte Nâib Divanı içinde kaydedilmeye devam edildiği görülmektedir³⁶.

1830 tarihli nüfus defterinde yer alan kayıtlara göre; Nâib köyünde 23 hane bulunmakta ve bu hanelerdeki nüfusun 71 erkekten oluştuğu, nüfusun kadınlarla birlikte yaklaşık 142 kişi olduğu hesaplanmaktadır. Bu köyde 1833-1838 yılları arasında 7 erkek çocuk dünyaya geldi ve 1832-1839 yılları arasında da 16 erkek vefat etti. Köyün imamı Bolulu el-Hac İbrahim Efendi b. Ali idi. İmam Hacı İbrahim Efendi Bolu kazasına tabi Keçiviran köyünden Nâib köyüne yerleşmişti. 1830 yılında kayıtlarda yer alan Hüseyin oğlu Ömer Ağa adlı kişi 1832 yılında vefat etti. Köy nüfus kayıtları içinde Hatib Ali Molla, Ramazan oğlu Çoban Mehmed, İsmail oğlu Sığırtmaç Mustafa, Ali oğlu Molla Mustafa, Ali oğlu Nalband Hasan ve Yekçeşm Ahmed b. Mehmed dikkat çekmektedir³⁷.

29 Zilhicce 1258 (M. 31 Ocak 1843) tarihli Kocaeli sancağına tabi Taşköprü kazası nüfus kayıtlarına göre Nâib köyünde 22 hane iskân etmekte ve erkek nüfus 50 kişiden oluşmakta, toplam köy nüfusu kadınlarla birlikte 100 kişiden meydana geldiği hesaplanmaktadır. Bu tarihte köydeki haneler aşağıdaki ailelerden oluşmaktaydı:

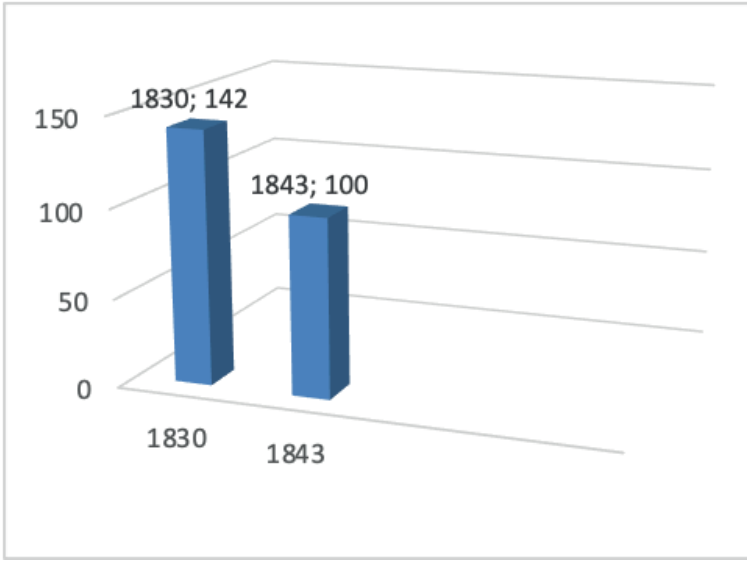
İmam el-Hac İbrahim Efendi, Kürtoğlu Mehmed b. Bekir, Muhtar Molla İsmail b. Mehmed, Çobanoğlu İsmail b. Ali, Çobanoğlu Salih b. Ali, Çobanoğlu

35 BOA, *Nüfus Defterleri* (= *NFS.d.*), nr. 582, s. 59, 65.

36 BOA, *NFS.d.*, nr. 663, s. 3, 6; BOA, *Maliye Nezareti Varidat Muhasebesi-Temettuat Defterleri* (= *ML. VRD. TMT.d.*), nr. 4872, s. 2.

37 BOA, *NFS.d.*, nr. 582, s. 59-63.

Mehmed, Tontooğlu³⁸ İsmail b. Ali, Nalband Hasan b. Ali, Hatiboğlu Ali b. İbrahim, Hatiboğlu Mehmed b. Ali, Salihoğlu Mehmed b. Mustafa, Salihoğlu Mustafa, Kahvecioğlu Mustafa b. Hasan, Değirmencioğlu Aşık Hasan b. Ali, Şumlaloğlu Mehmed b. Mustafa, Peykoğlu Abdullah b. Mustafa, Süleyman Beşeoğlu Süleyman, Şişmanoğlu Ahmed b. Mehmed, Hacı Ömeroğlu Hüseyin b. Ahmed, Hacı Ömeroğlu Ali Ağa b. Bekir, Hacı Ömeroğlu Emin b. İsmail, Hacı Ömeroğlu Arif b. İsmail, Hacı Ömeroğlu İbrahim b. Ömer.

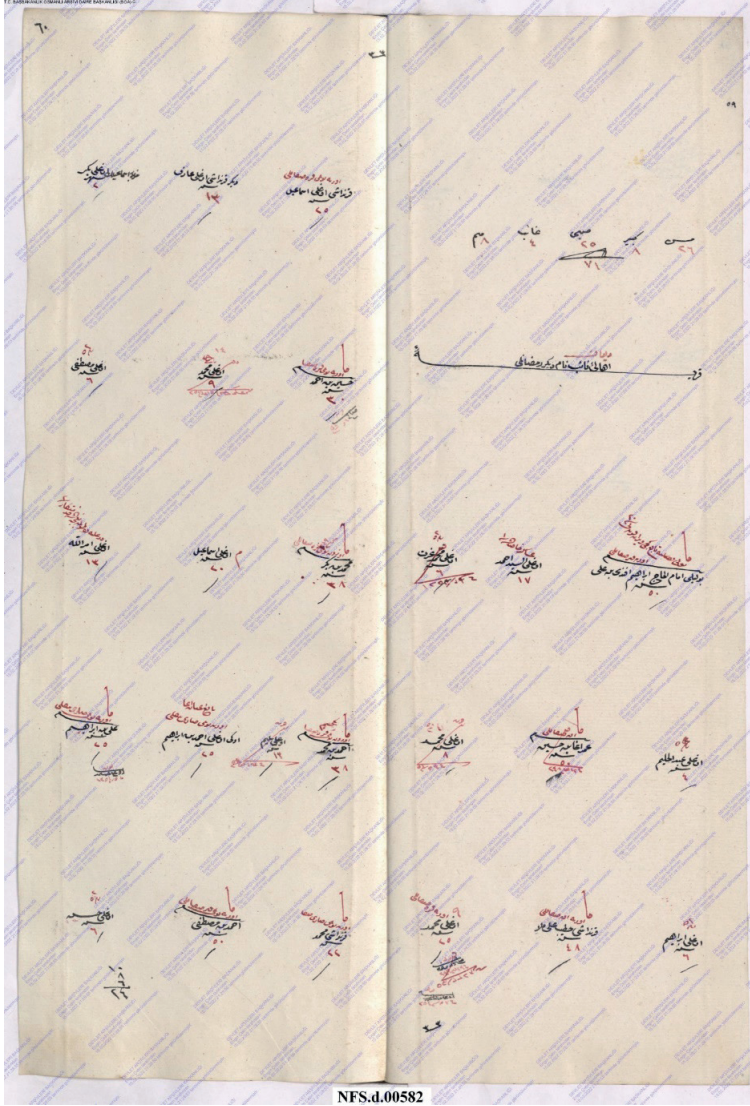
Grafik 5: 1830 ve 1843 Yıllarında Nâib Köyü Nüfusu

1843 tarihli nüfus defterinden yaklaşık iki buçuk yıl sonra tahriri yapılan temettuat defterinde de hane sayısı 22 olmakla birlikte hane isimlerinin az da olsa değişikliğe uğradığı tespit edilmektedir. Nitekim 1845 yılı temettuat kayıtlarında, 1843 yılında 55 yaşında olan Muhtar Molla İsmail b. Mehmed'in kaydına rastlanmamaktadır. Çocukları olmadığından³⁹ ve muhtemelen kendisi de vefat ettiğinden kaydı bulunmamaktadır. 1845'te köyün muhtarı Çobanoğlu Mustafa Bey b. Salih'in olduğu görülmektedir⁴⁰.

38 "Tonto" lakabını taşıyan ailelerin bugün Nâib köyünde yaşadığı ve "Güray" soyadını taşıdığı belirtilmektedir (bk. Dursun, *Hereke'den Çıktım Yola*, s. 51).

39 BOA, *NFS.d.*, nr. 663, s. 3.

40 BOA, *ML. VRD. TMT.d.*, nr. 4872, s. 11.

1830 yılında Nâib köyünün imamı olan Hacı İbrahim Efendi ibn-i Ali⁴¹, 1843 yılında da görevine devam ettiği⁴², 1845 yılındaki temettuat kayıtlarında görülmediği, ancak oğlu “Hacı İbrahim Efendioğlu Halim b. İbrahim”ın bu köyde mülk sahibi olduğu tespit edilmektedir⁴³.

41 BOA, *NFS.d.*, nr. 582, s. 59.

42 BOA, *NFS.d.*, nr. 663, s. 3.

43 BOA, *ML. VRD. TMT.d.*, nr. 4872, s. 15.

Çobanoğlu İsmail b. Ali, 1842 yılında vefat ettiğinden⁴⁴ temettuat kayıtlarında oğlu İbrahim b. İsmail hane sahibi olarak yer almaktadır⁴⁵. Yine Çobanoğullarından İsmail'in kardeşi Salih b. Ali nüfus kayıtlarında yer almakla birlikte muhtemelen vefat ettiğinden temettuat kayıtlarında görülmemektedir. Ancak bu tarihte oğlu ve aynı zamanda köyün muhtarı olan Mustafa b. Salih'in hane sahibi olduğu kayıtlardan ortaya çıkmaktadır⁴⁶.

1843 yılına ait nüfus kayıtlarında yer alan Nalband Hasan b. Ali⁴⁷ 1845 yılı temettuat kayıtlarında görülmemekte dolayısıyla vefat ettiği düşünülmektedir. Bu tarihte Nalband Hasan'ın yerine damadı Emin b. İbrahim hane sahibi olarak görülmektedir. Damad İbrahim'in lakabının "*Martular*" olarak kaydedildiği tespit edilmektedir⁴⁸.

1843'te Salihioğlu Mustafa b. İsmail kayıtlarda yer alırken, 1845'te yer almakta, yine 1843 yılı nüfus defterinde yer almayan Çoban Mehmed b. Mustafa, temettuat kayıtları içinde görülmektedir. Salih oğlu Mustafa'nın vefat ettiği, 1843'teki nüfus tahririnde yer alan Şumlaloğlu Mehmed b. Mustafa'nın Çoban Mehmed b. Mustafa'nın olabileceği düşünülmektedir⁴⁹.

1843 yılı nüfus kayıtlarında yer alan Hacı Ömeroğlu Hüseyin b. Ahmed ve oğlu Mustafa'nın temettuat kayıtlarında yer alan Koca Ahmedoğlu Hüseyin b. Ahmed olduğu ve oğlu Mustafa'nın da temettuat tahririnde yer alan Sinanlarlı Mustafa b. Hüseyin olması kuvvetle muhtemeldir⁵⁰

1843 yılı nüfus tahririnde görülen Şişmanoğlu Ahmed b. Mehmed, 1845 yılı temettuat tahririnde Şişmanoğlu olarak değil, Kara Ahmed b. Mehmed olarak kaydedildiği tespit edilmektedir⁵¹. Vahdettin Engin'in ailesinin Karaoğulları olarak Nâib köyünde anıldığı eşi Emel Engin'den alınan bilgilerden anlaşılmaktadır. Karaoğulları ve Aşıkoğullarının 1843 yılı nüfus ve 1845 yılı temettuat kayıtlarında Elmacık köyünde de buldukları görülmekte⁵², dola-

44 BOA, *NFS.d.* nr. 663, s. 3.

45 BOA, *ML. VRD. TMT.d.* nr. 4872, s. 10.

46 BOA, *NFS.d.* nr. 663, s. 4; BOA, *ML. VRD. TMT.d.* nr. 4872, s. 11.

47 BOA, *NFS.d.* nr. 663, s. 4.

48 BOA, *ML. VRD. TMT.d.* nr. 4872, s. 11.

49 BOA, *NFS.d.* nr. 663, s. 4, 5; BOA, *ML. VRD. TMT.d.* nr. 4872, s. 14.

50 BOA, *NFS.d.* nr. 663, s. 5; BOA, *ML. VRD. TMT.d.* nr. 4872, s. 11-12.

51 BOA, *NFS.d.* nr. 663, s. 5; BOA, *ML. VRD. TMT.d.* nr. 4872, s. 15.

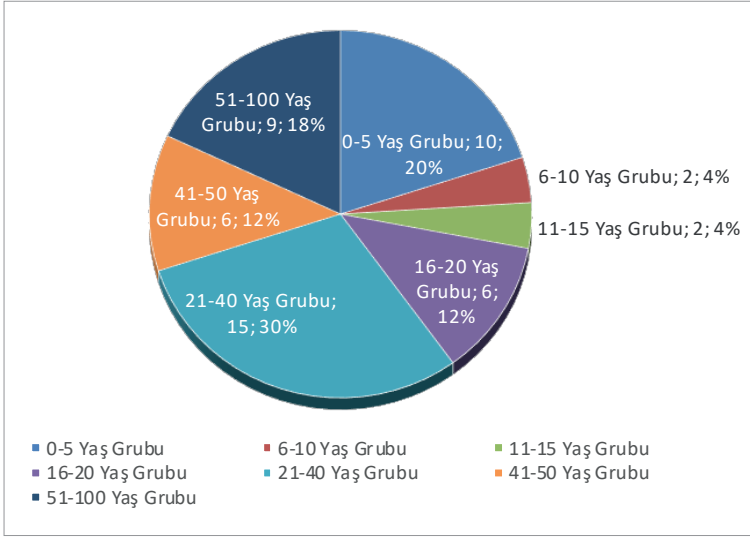
52 "*Kara Bekiroğlu Ömer b. Bekir*" (bk. BOA, *NFS.d.* nr. 663, s. 6, 7; BOA, *ML. VRD. TMT.d.* nr. 4872, s. 3, 7, 13, 15).

yısıyla Nâib köyünün, Nâib Divanına (Nâib ve Elmacık köyleri) bağlı Elmacık köyünden ayrılarak teşekkül ettiği sonucuna varılmaktadır.

1843 yılında Nâib köyünde yaşayan 50 kişilik erkek nüfusun %30'luk dilimini 21-40 yaş grubunda olanlar, %20'sini 0-5 yaş, %18'ini 51-100 yaş, %12'sini 41-50 yaş, yine %12'lik başka bir dilimi 16-20 yaş grubu, %4'lük bölümünü 6-10 yaş grubu, %4'lük bir başka dilimi 11-15 yaş grubu teşkil etmekteydi.

Tablo 11: 1843 Yılında Nâib Köyündeki Nüfusun Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

0-5 Yaş Grubu	6-10 Yaş Grubu	11-15 Yaş Grubu	16-20 Yaş Grubu	21-40 Yaş Grubu	41-50 Yaş Grubu	51-100 Yaş Grubu	TOPLAM
10	2	2	6	15	6	9	50
%20	%4	%4	%12	%30	%12	%18	%100

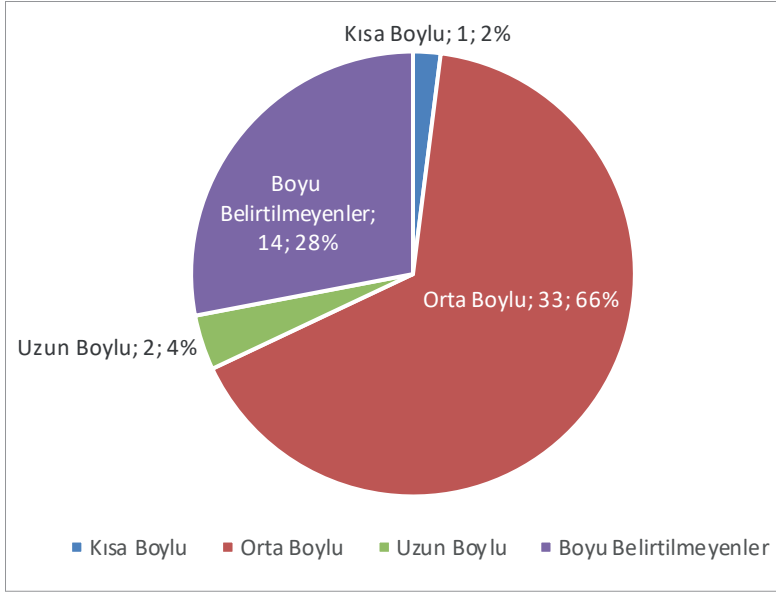
Grafik 6: 1843'te Nüfusun Yaş Gruplarına Göre Dağılım Çizelgesi

1843 tarihli Nâib köyüne ait nüfus kayıtları incelendiğinde nüfusun boylarına göre bir tasnife tutulduğu görülmektedir. Kayıtlara göre toplam 50 kişiden teşekkül eden köy nüfusunun %66'sı orta boylu, %4'ü uzun boylu, %2'si kısa boylu olup, %28'inin de boyu belirtilmemiştir. Boyu belirtilmeyen 14 kişinin tamamının 0-15 yaş grubundaki çocuklar ve gençlik yaşına yeni giren gençlerdi⁵³.

53 BOA, *NFS.d.*, nr. 663, s. 3-5.

Tablo 12: Boy Durumuna Göre Nâib Köyünün Nüfus Dağılımı

Kısa Boylu	Orta Boylu	Uzun Boylu	Boy Belirtilmeyenler	TOPLAM
1	33	2	14	50
%2	%66	%4	%28	%100

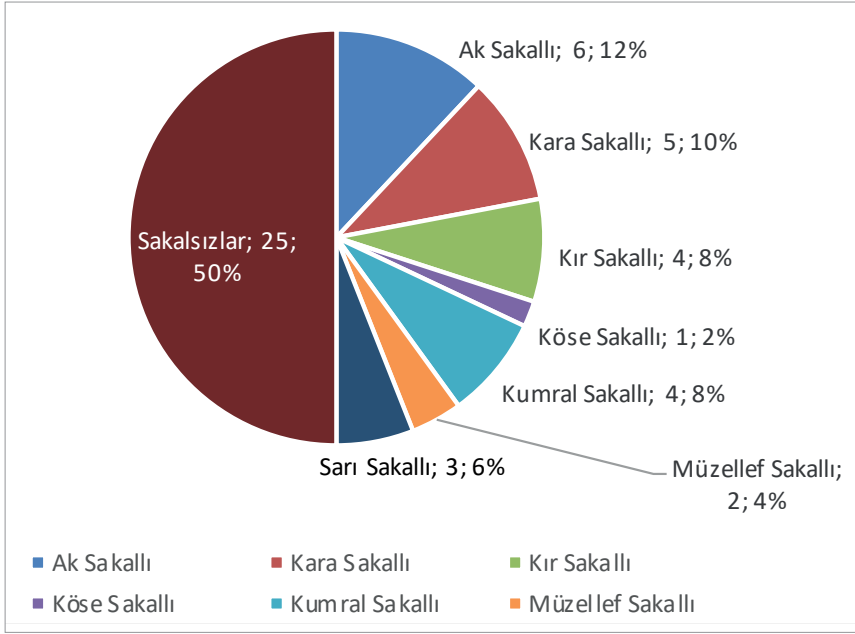

Grafik 7: 1843'te Nüfusun Boy Durumuna Göre Dağılım Çizelgesi

Nâib köyünde iskân eden halkın sakal rengine göre eşkâllerini belirlemek mümkündür. Nitekim 50 kişilik erkek nüfusun 25 kişisinin sakal renkleri nüfus kayıtlarında yer almıştır. Buna göre sakal rengi belirlenenlerin içinde aksakallılar %24'lük oranla birinci sırayı, kara sakallılar %20'lik oranla ikinci sırayı, kır sakallı ve kumral sakallılar gruplarının her biri ayrı ayrı sakallıların %16'lık zümrelerini, sarı sakallılar %12'sini, müzellef sakallılar (sakalı yeni çıkan gençler), kara sakallılar ve köse sakallılar %4'lük bölümlerini teşkil ediyordu. Erkek nüfusun %50'si de sakalsızdı. Sakalsız zümreyi çocuklar ve gençler oluşturuyordu.

Tablo 13: Sakal Rengine Göre Nüfusun Eşkâlleri

Ak Sakallı	Kara Sakallı	Kır Sakallı	Köse Sakallı	Kumral Sakallı	Müzellef Sakallı	Sarı Sakallı	TOPLAM
6	5	4	1	4	2	3	25
%24	%20	%16	%4	%16	%8	%12	%100

Grafik 8: Nâib Köyü Erkek Nüfusunun Sakal Rengine Göre Eşkâllerinin Dağılımı

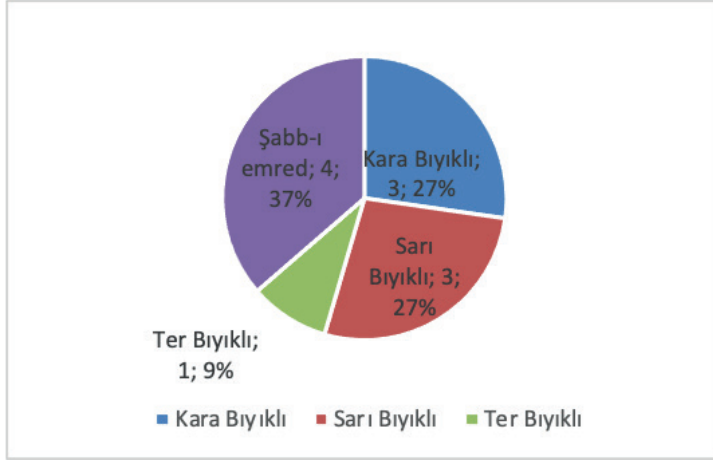
Nâib köyündeki erkek nüfusun bıyık rengine göre eşkâllerini de belirlemek mümkündür. Nitekim 50 nefer içindeki 7 nefer erkeğin bıyık rengi kaydedilmiştir. Bunlar toplam erkek nüfusu içinde %14'lük bir orana sahipti. Bıyık rengi belirtilen 7 nefer içinde üçer neferi kara ve sarı bıyıklı idi. Ter bıyıklı olarak bir nefer kaydedildiği tespit edilmektedir. Yeni bıyığı olanlar için “*ter bıyıklı*” lafzı kullanılmıştır. Ter bıyıklı olarak kaydedilen kişinin yaşı 21 idi⁵⁴. Henüz sakalı ve bıyığı çıkmamış gençler için “*şâbb*” veya “*şâbb-ı emred*” tabiri kullanılmaktaydı. “*Şâbb*” veya “*şâbb-ı emred*” olarak kaydedilenlerin sayısı 4 kişiden ibaretti. Bunlardan birinin yaşı 15, diğerlerinin yaşı ise 16, 18 ve 19 idi⁵⁵.

54 BOA, *NFS.d.*, nr. 663, s. 5.

55 BOA, *NFS.d.*, nr. 663, s. 4, 5.

Tablo 14: *Bıyık Rengine Göre Nüfusun Durumu*

Kara Bıyıklı	Sarı Bıyıklı	Ter Bıyıklı	TOPLAM
3	3	1	7
%42.85	%42.85	%14.28	%100

Grafik 9: *Bıyık Rengine Göre Erkek Nüfusun Eşkıllilerinin Dağılım Çizelgesi*

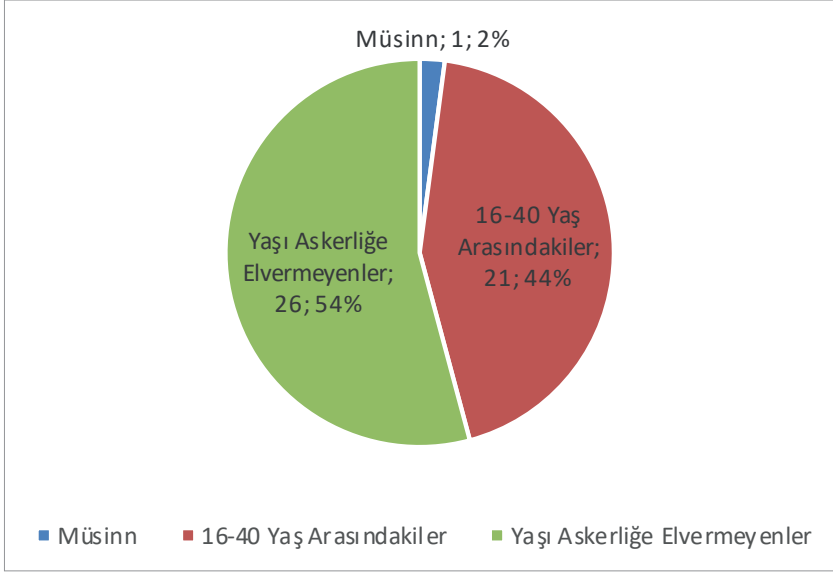
Osmanlı Devleti'nde askere alınma yaşı, 15 yaşından başlayıp 40 yaşına kadar devam ediyordu⁵⁶. 1843 yılında Nâib köyünde yaşayan ve 50 kişiden oluşan erkek nüfusun yarısından biraz fazlası (%52'si) askerliğe elverişli yaşta değildi. Nitekim nüfusun bir kısmı 11 yaşın altında ve bir kısmı da 40 yaşın üzerindedi. Ancak askerlik yaşında olup askere alınmayalar da vardı. Bunlar engelli manasında “müsinn” olarak kaydedilmekteydi. Nitekim bu köyde ikamet eden 25 yaşındaki şahıs kasığı yarık olduğundan nüfus kayıtlarında “müsinn” olarak yer almıştır⁵⁷. Bu durumda askerlik çağını geçenler ile askerlik yapamayacak çocuklarla ve bir engellinin toplam erkek nüfusu içindeki oranı %54'e yükselmektedir. 11-15 yaş arasındaki çocuklar “tüvânâ” terimi ile ifade edilmektedir. Nâib köyünde “tüvânâ” olarak kaydedilenler olmamakla birlikte, 11-15 yaş aralığındaki çocukları bu zümre içinde değerlendirdik. Nitekim 11-15 yaş aralığında olup askerliğe elverişli sağlıklı ve güçlü çocuklar için bu terim kullanılmaktaydı.

56 Mübahat Kütükoğlu, *Menteşe Sancağı 1830 (Nüfus ve Toplum Yapısı)*, Ankara 2010, s. 59.

57 BOA, *NFS.d.*, nr. 663, s. 1.

Tablo 15: Askerliğe Elverişli Olanların Sayısı

Tüvânâ	Müsinn	16-40 Yaşları Arasındaki Nüfus	Yaşı Askerliğe Uygun Olmayanlar	TOPLAM
2	1	21	26	50
%4	%2	%42	%52	%100

Grafik 10: Askerlik Yapabilecek Erkek Nüfusun Dağılımı

2. XIX. Yüzyılda Nâib Köyünde İktisadi Hayat

XIX. yüzyılda Nâib köyü ile ilgili iktisadî veriler *Temettuat Defterleri*'nde yer almaktaydı. 1845 tarihli Kocaeli Sancağı kaymakamlığı dâhilinde kâin Taşköprü kazasına bağlı Nâib Divanı Temettuat Tahrir Defterine göre Nâib köyünde üretilen hububat ürün çeşitlerini, yılda ne kadar ürün elde edildiğini ve elde edilen üründen ne kadar aynı vergi alındığını ve bu verginin kaç akçaya tekabül ettiğini belirlemek mümkündür. Nitekim temettuat kayıtlarına göre Nâib köyünde üretimi yapılan hububattan aynı olarak toplam 154,44 kile (154,44x25= 3861 kg) vergi alınmaktaydı. Tanzimatla birlikte bütün bölgelerde toprak mahsullerinden 1/10 oranında aşar vergisi alındığı bilinmektedir⁵⁸.

58 Tevfik Güran, *Tanzimat Döneminde Osmanlı Maliyesi, Bütçeler ve Hazine Hesapları (1841-1861)*, Ankara 1989, s. 14.

Bu vergi İstanbul'a yakın bölgelerden aynî, uzak bölgelerden nakdî olarak alınan bir vergidir⁵⁹. Nâib köyünde bu tarihte 1743,3 kile (1743,3x25= 43582,5 kg = 43,582 ton) hububat üretimi yapıldığı ortaya çıkmaktadır. 1845'te Nâib köyünde kişi başına yaklaşık 436 kg hububat düşmekteydi. Ancak bu rakamın %10 oranındaki vergi yükü ile seneye ekilmek üzere ayrılan 305,50 kilelik tohum çıkarıldığında kişi başına yaklaşık 316 kg hububat ve vergi miktarı düşüldükten sonra yaklaşık 163 kg buğday düştüğü hesaplanmaktadır. Bu dönemde Osmanlı Devleti'nde kişi başına düşen buğdayın Tefvik Güran'ın verdiği bilgiye göre ortalama 6 İstanbul kilesi⁶⁰ yani 150 kg'a denk geldiği, yine aynı yazara göre buğday tüketiminin kişi başı 190-235 kg arasında değiştiği belirtilmektedir⁶¹. Bu bilgiler Nâib köyünün iktisadî açıdan bir sıkıntısının olmadığını göstermektedir.

Hububat ürünü olarak buğday, şa'ir (arpa), alef (yulaf), burçak, kapluca (kapçıklı buğday) yetiştirilmekte ve yetiştirilen bu hububat ürünlerinin yaklaşık 1/6'sı da tohum olarak ayrıldığı tespit edilmektedir.

Tablo 16: 1845 Yılında Nâib Köyünde Hububat Üretiminden Alınan Vergi Miktarı

Hinta		Şa'ir		Alef		Burcak		Kapluca		Tohum		TOPLAM	
Kile	Kuruş	Kile	Kuruş	Kile	Kuruş	Kile	Kuruş	Kile	Kuruş	Kile	Kuruş	Kile	Kuruş
72,23	939	26,75	160,5	41,3	206,5	2,5	25	1	4	30,55	550	174,33	1.885
%41.43	%49.81	%15.34	%8.51	%23.69	%10.95	%1.43	%1.32	%0.57	%0.21	%17.57	%29.17	%100	%100

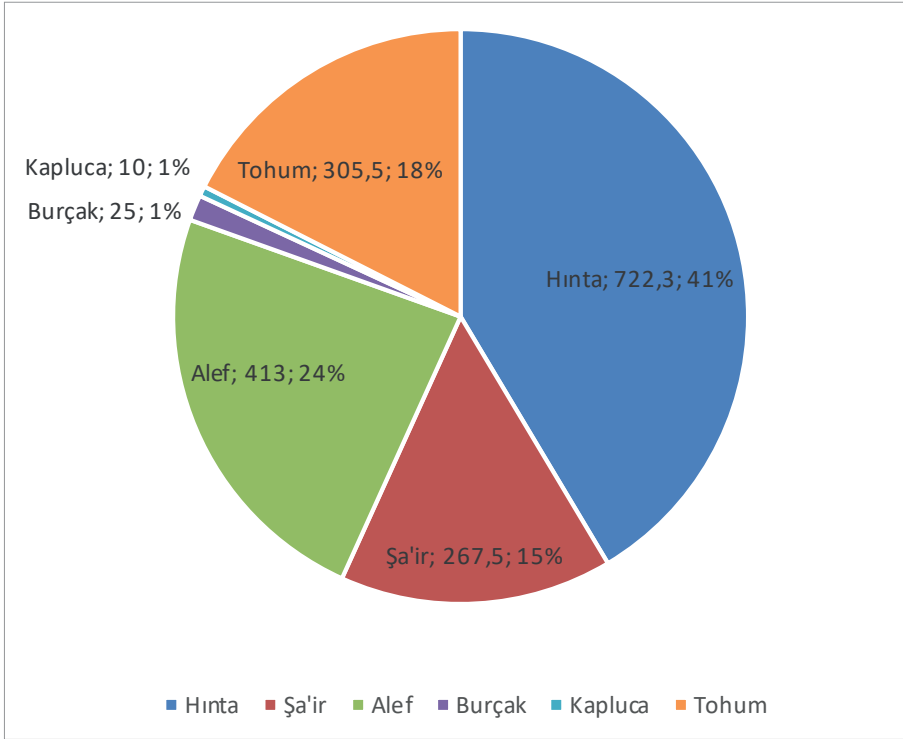
59 Güran, *Osmanlı Mali İstatistikleri Bütçeler 1841-1914*, Tarihi İstatistikler Dizisi VII, Ankara 2003, s. 5.

60 Güran, *XIX. Yüzyıl Osmanlı Tarımı*, İstanbul 1998, s. 217.

61 Güran, *Osmanlı Tarımı, s.217; Güran, 19. Yüzyılda Osmanlı Ekonomisi Üzerine Araştırmalar*, İstanbul 2019, s. 104.

1845'te Nâib köyünde üretilen toplam 1743,3 kile (1743,3x25= 43582,5 kg = 43,582 ton) hububatın, 174,33 kilesi aynî olarak vergi verilmekteydi. Elde edilen hububatın 722,3 kilesini (%41.43'ünü) buğday, 267,5 kilesini (%15.34'ünü) arpa, 413 kilesini (%23.69'unu) yulaf, 25 kilesini (%1.32'sini) burçak, 10 kilesini (%0.21'ini) kapçıklı buğday, 305,5 kilesini (%17.57'sini) de tohum oluşturmaktaydı.

1845'te Nâib köyünde üretimi yapılan hububatın nakdi değeri 18.850 kuruş idi. Hububattan verilen 174,33 kile verginin nakdi değeri de 1885 kuruş olduğu yapılan hesaplamalardan ortaya çıkmaktadır. Bu tarihte bir kile buğdayın tahrir kıymeti 13, arpanın 6, yulafın 5, burçağın 10, kapçıklı buğdayın 4, tohumun da 18 kuruş olduğu tespit edilmektedir.

Grafik 11: Hububatın Ürün Kalemlerine Göre Dağılım Çizelgesi

Nâib köyünde ziraat yanında halkın büyük bir bölümü hayvancılıkla da uğraşmaktaydı. Nitekim 1845'te köyde bulunan 22 haneden üç hane hariç diğerleri büyük veya küçükbaş hayvan beslemekteydi. Kayıtlarda yer alan bilgilere

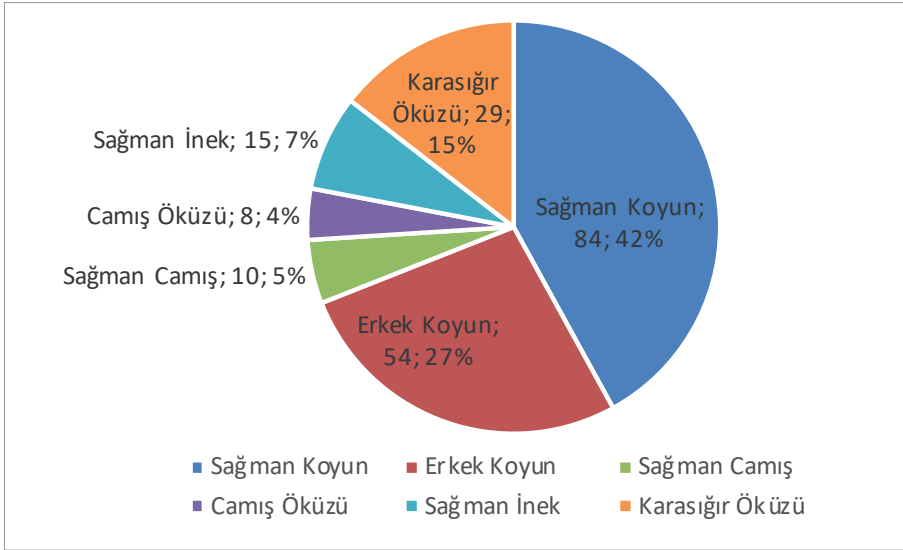
göre köyde 138 baş küçük hayvan bulunmaktaydı. Bunların 84 başı sağman koyun olup, bunlar yılda 420 akça gelir getirmekteydi. Erkek koyunlar 54 baş olup bunların yıllık hâsılatı 108 akçadan ibaretti. Büyükbaş hayvanlardan 10 baş sağman camış, 8 baş camış öküzü, 15 baş sağman inek ve 29 baş da karasığır öküzü beslenmekteydi. Sağman camışların yıllık geliri 300 akça, sağman ineklerin de 225 akça idi. Camış öküzü ile karasığır öküzlerinin gelirleri ile ilgili bir kayıt bulunmamaktaydı. Büyük ve küçükbaş hayvanlardan elde edilen gelir 1053 akça olarak hesaplanmaktadır. Bu gelirin yaklaşık %50'si küçükbaş hayvanlardan, diğer yarısı da büyükbaş hayvanlardan elde edilmekteydi. Beslenen küçükbaş hayvanların toplamı 138 baş olup bunların %60.86'sını sağman koyunlar geriye kalanını da erkek koyunlar teşkil etmekteydi. Büyükbaş hayvanlar 62 baş olup bunların %16.12'sini sağman camışlar, %12.90'ını camış öküzleri, %24.19'unu sağman inekler, %46.77'sini de karasığır öküzleri teşkil etmekteydi. Büyükbaş hayvanların %29.03'ünü camışlar, geriye kalan büyük dilimi de sağman inek ile karasığır öküzleri meydana getirmekteydi.

Tablo: 17'de görüldüğü gibi camış ve karasığır öküzlerinin yıllık hâsılatları yazılmamıştır. Bu şekilde hâsılatları yazılmayan gruplar, vergi dışı potansiyel gruplar olarak değerlendirilmektedir. Bu gruplar iki ayrı grup olarak ele alınmaktadır. Nitekim vergi dışı potansiyel gruplardan biri demirbaş niteliğindeki odunculara ait katır ve eşekler olup bunlar vergi dışıdır. Yine binek hayvanı olarak kullanılan katır, at ve eşek gibi hayvanlar ile köylünün öküzü ve sığırı da vergi dışında tutulmuştur. Ancak katır ve eşek ile nakliyatçılık yapıp kar elde edildiğinde bu kar vergiye tabi tutulmuştur. Benzeri şekilde çift sürmek için öküzler kiraya verildiğinde bunlardan da vergi alınmıştır. Vergi dışı ikinci potansiyel grup içinde kıraç, sürülmeyen tarlalar ve kısır inekler değerlendirilmiştir⁶².

Tablo 17: Beslenen Büyük ve Küçük Baş Hayvanlar ve Onlardan Elde Edilen Gelir

Ağnam (Koyun)				Sağman Camış		Camış Öküzü	Sağman İnek		Kara Sığır Öküzü
Sağman		Erkek		Re's	Hâsılât	Re's	Re's	Hâsılât	Re's
Re's	Hâsılât	Re's	Hâsılât	Re's	Hâsılât	Re's	Re's	Hâsılât	Re's
84	420	54	108	10	300	8	15	225	29

62 Nuri Adıyeye, "Temettuat Sayımları ve Bu Sayımları Düzenleyen Nizamname Örnekleri", *OTAM*, 11, Ankara 2000, s. 774.

Grafik 12: Büyük ve Küçükbaş Hayvanların Dağılım Çizelgesi

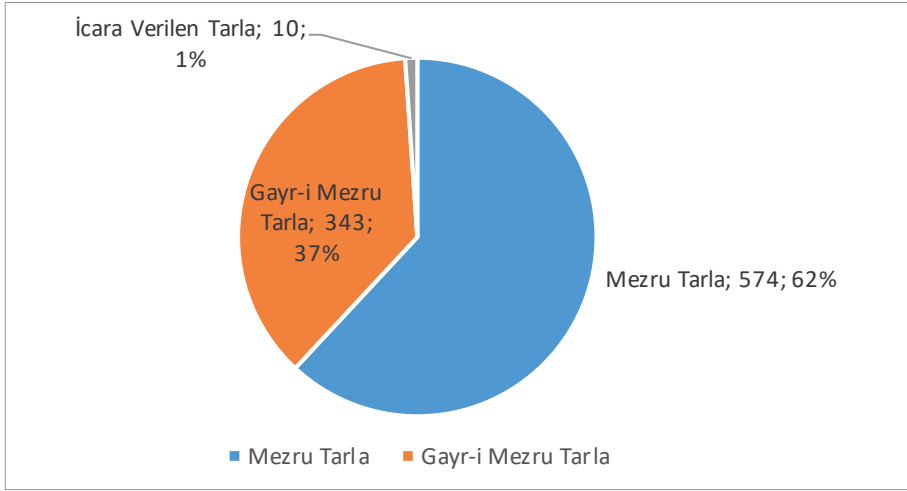
Nâib köyünde 1845'te işletmeye açık toprağın 927 dönüm olduğu görülmektedir⁶³. Bunun 574 dönümü (%61.92'si) mezru' tarla (ekilmiş tarla), 343 dönümü (%37'si) gayr-i mezru' tarla yani nadasa bırakılmış tarla idi. Gayr-i mezru' tarlanın toplamına, Nâib köyünde ikamet eden 3 hanenin kayıtları içinde mezru' tarladan sonra kaydedilen toplam 45 dönüm "kalmış tarla" olarak kaydedilen⁶⁴ arazinin hâli (boş) kalmış tarla olduğu düşünülmüş ve bu nedenle de bu 45 dönüm gayr-i mezru' tarla içinde değerlendirilmiştir. Köyde bulunan 10 dönümlük tarlasını Hacı İbrahim Efendioğlu Halim b. İbrahim kiraya vermiştir. Kiraya verilen tarla, işletmeye açık toprağın %0.10'luk bölümünü teşkil etmekteydi. Buna göre bu tarihte ekim yapılan tarlaların 584 dönüm olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu da bütün tarlaların %62.99'luk bölümünü oluşturmaktaydı.

Tablo 18: Temettuat Kayıtlarına Göre Nâib Köyündeki Zirai Alanlar

Mezru'Tarla	Gayr-i Mezru'Tarla	İcara Verilen Tarla	TOPLAM
Dönüm	Dönüm	Dönüm	Dönüm
574	343	10	927
%61.92	%37	%1.07	%100

63 BOA, *ML. VRD. TMT.d.*, nr. 4872, s. 9-16.

64 BOA, *ML. VRD. TMT.d.*, nr. 4872, s. 14,15.

Grafik 13: 1845'te Nâib Köyünde Ekilen ve Nadasa Bırakılan Tarlaların Çizelgesi

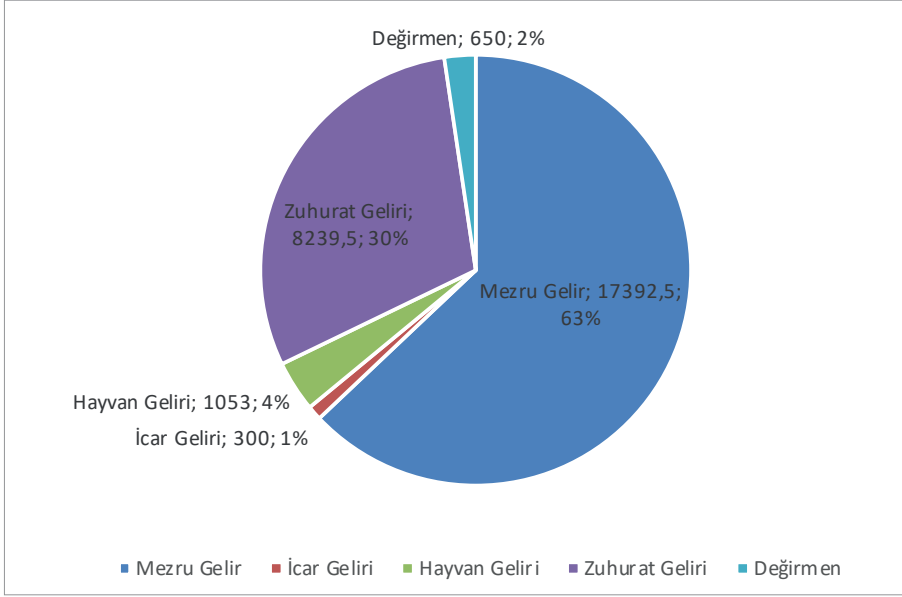
Nâib köyünde temettuat gelirlerini mezru' tarla gelirleri, mezru' tarla icar gelirleri, büyük ve küçükbaş hayvan gelirleri ile zuhurata bağlı gelirler teşkil etmekteydi. Zuhurat veya perakende başlığı altındaki gelirler, hane sahiplerinin herhangi bir emek sarf etmeden elde ettiği gelirlerdir. Bunların “*hüdây-ı nâbit palamud ve sâire toplanıp satılması, mahmude, çam sakızı, neft yağı, kitre, kökboya ve kilden elde edilen gelirler*” her yıl elde edilen gelirler arasında bulunuyorsa bunlara “*temettuat-ı kadîme*”, her yıl elde edilen kazançlar içinde değilse “*zuhurat temettüü*” şeklinde değerlendirilmiştir. Perakendenin de ihtiyaçtan fazla öküzü bulunanların, bu öküzleri başka kişilere tarlalarını sürmeleri için kiraya vermesinden dolayı elde ettikleri gelirle ilgili olabileceği ifade edilmektedir⁶⁵.

1845 yılında Nâib köyünde yıllık gelir (temettuat) toplamı 27.310 akça olarak kaydedilmekle beraber, gerçek toplamın 27.635 akça olduğu yapılan hesaplamalardan ortaya çıkmaktadır. Bu tarihte temettuat gelirinin %62.93'ünü (17392,5 kuruş) mezru'(ekili) tarla geliri, %1,08 (300 kuruş) kiraya verilen tarlalardan alınan icar geliri, %3.81 (1053 kuruş) büyük ve küçükbaş hayvanlardan elde edilen gelir, %29.81 (8239,5 kuruş) zuhurata bağlı gelirler ve %2.35 (650 kuruş)'i de değirmen gelirleri teşkil etmekteydi. Hayvanlardan sağlanan gelirin 525 kuruşu (%49.85'ini) büyükbaş hayvanlardan, 528 kuruşu (%10.54'ü) da küçükbaş hayvanlardan elde edilmekteydi.

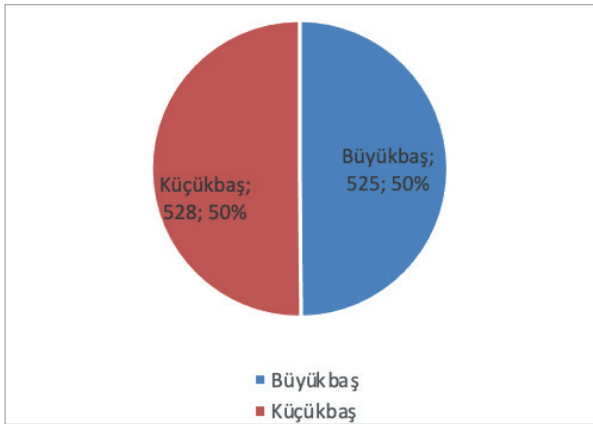
65 Kütükoğlu, “Osmanlı Sosyal ve İktisadi Tarihi Kaynaklarından Temettü Defterleri”, *Bellekten*, LIX/225, Ankara 1995, s. 410.

Tablo 19: Nâib Köyünün Tarım ve Hayvancılık Gelirleri

Mezru'Tarla Geliri	Mezru'Tarla İcar Geliri	Büyük ve Küçükbaş Hayvan Geliri	Zuhurata Bağlı Gelir	Değirmen (3 Bab)	Temettuat (Yıllık Gelir) Toplamı
17392,5	300	1053	8239,5	650	27.310 (27.635)

Grafik 14: 1845'te Nâib Köyünün Gelirlerinin Dağılım Çizelgesi

Grafik 15: Nâib Köyünde Hayvanlardan Sağlanan Gelirlerin Dağılım Çizelgesi

1845 yılında Nâib köyünde halktan vergi-i mahsusa, aşar ve adet-i ağnam vergileri alınmaktaydı. Vergi-i mahsusa, 1840'da Tanzimat idarecileri tarafından örfi vergilerin yerine konulan bir vergi olup, bu vergi halkın sahip olduğu emlak, arazi, hayvan ve icra ettikleri meslek ile ticaret dikkate alınarak toplam kazançları üzerinden alınan bir vergi idi. Vergi-i mahsusa vergisinden muaf olanlar da bulunmaktaydı. Nitekim 1845'te Nâib köyünde köy muhtarı olan Çobanoğlu Mustafa Bey b. Salih muhtarlık görevini yürüttüğünden, Hatip Mehmed Efendi b. Ali hatiplik görevini ifâ ettiğinden mahsusa vergisinden muaf tutulmuşlardır⁶⁶. Aynı köyde arazisi bulunan Hacı İbrahim Efendioğlu Salih b. İbrahim'den vergi-i mahsusa vergisi alındığına dair bir kayıt bulunmadığı gibi kendisinin erbâb-ı ziraattan olup olmadığına dair bir bilgi verilmemektedir. Ancak köydeki arazisini icara verdiği ve icar geliri aldığı kaydedilmektedir⁶⁷. Bu tarihte Nâib köyünden alınan verginin %51.37'sini vergi-i mahsusa teşkil etmekteydi.

Hububattan yapılan üretimden 1/10 oranında aşar vergisi alınmaktaydı. Bu vergi toplam vergi içinde %47.55'lik bir orana sahipti. Nâib köyünde aşar vergisi, arazisini kiraya verdiği için Hacı İbrahim Efendioğlu Salih b. İbrahim'den alınmamaktaydı. Diğer bütün hanelerden bu verginin alındığı görülmektedir⁶⁸.

Nâib köyünde 138 baş koyundan toplam 44 kuruş adet-i ağnam vergisi alınmaktaydı. Bu vergi toplamına göre her baş koyundan 0,31 kuruş alındığı ortaya çıkmaktadır. Adet-i ağnamın toplam vergi içindeki oranı %1.07 nispetinde idi. Adet-i ağnam vergisi 6 haneden alınmakta ve 16 haneden alınmamaktaydı. Koyun hâsılatının kaydedildiği hanelerden adet-i ağnam vergisi alındığı görülmektedir⁶⁹.

66 BOA, *ML. VRD. TMT.d*, nr. 4872, s. 11, 15.

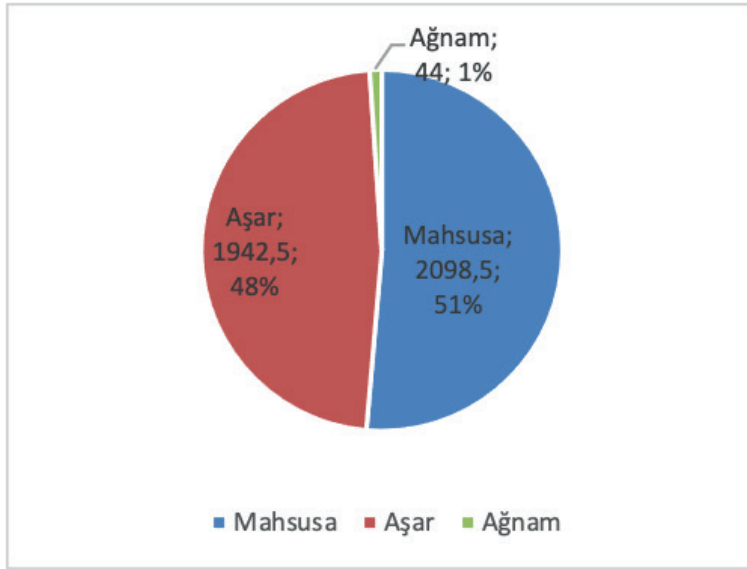
67 BOA, *ML. VRD. TMT.d*, nr. 4872, s. 15.

68 BOA, *ML. VRD. TMT.d*, nr. 4872, s. 9-15.

69 BOA, *ML. VRD. TMT.d*, nr. 4872, s. 9,11, 14, 15.

Tablo 20: Halktan Alınan Mahsusa, Aşar ve Adet-i Ağnam Vergileri

Vergi-i Mahsusa			Aşar		Adet-i Ağnam		TOPLAM
Mükellef	Muaf	Kuruş	Mükellef	Kuruş	Re's	Kuruş	Kuruş
19	2	2098,5	21	1942,5	138	44	4085

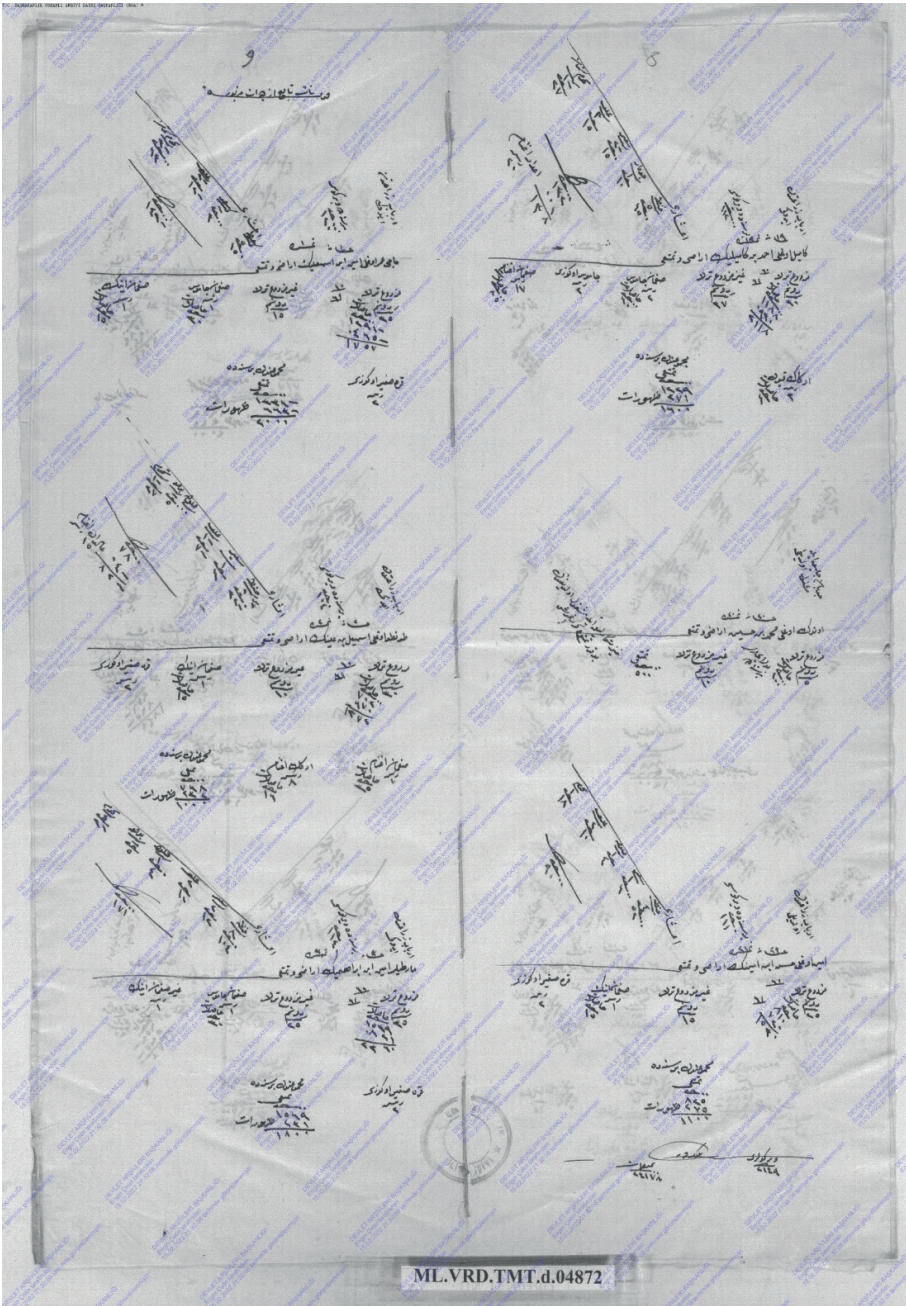

Grafik 16: Halktan Alınan Vergilerin Dağılım Çizelgesi

1845 yılı temettuat kayıtlarına göre Nâib köyünde 21 hanenin ziraatla uğraştığı, bir hanenin 10 dönüm toprağı olmakla birlikte ziraatla uğraşıp ve uğraşmadığı belirtilmemektedir. Köyde birer nefer muhtar ve hatip bulunmakta, bunların ziraatla uğraştıkları belirtilmekle beraber örfi vergilerden olan mahsusa vergisi vermedikleri kaydedilmektedir. Köydeki haneler içinde birer nefer çoban, bey ve aşık bulunmaktaydı. 1843 tarihli nüfus kayıtlarına göre de köyde bir imam, bir muhtar, kasığı yarık bir engelli, bir ağa, iki molla, bir nalbant bulunduğu kayıtlardan ortaya çıkmaktaydı.

Tablo 21: Meslek ve Unvan Sahipleri İle Engelliler

Ağa	Aşık	Bey	Çiftçi	Çoban	Engelli	Hacı	Hatip	İmam	Molla	Muhtar	Nalbant
1	1	1	21	1	1	1	1	1	2	1	1

ML.VRD.TMT.d.04872

SONUÇ

Nâib köyü, XV, XVI, XVII ve XVIII. yüzyıl kayıtlarında yer almamakla birlikte, 1456 yılı tahrir kayıtlarında görülen Elmacık köyünden, XIX. yüzyılda ayrılarak oluştuğu sonucuna varılmaktadır. 1456 yılında Elmacık köyünde sekiz çift hane ile iki de çifti olmayan hane olmak üzere toplam 10 hane yaşamakta, bunlar da 50 kişilik nüfusa tekabül ettiği hesaplanmaktadır. Bu tarihte hane sahiplerinin baba adının kaydedilmediği görülmektedir. Sosyal zümre kaydına da rastlanmamaktadır. Köyün nüfusunun tamamı Müslüman Türklere aittir.

1530 yılında Elmacık köyünde 15 hane ve 8 mücerred (yetişkin bekâr erkekten) oluşan nüfus, yaklaşık 83 kişilik bir nüfusa tekabül etmekteydi. 1561 yılı tahrir kayıtlarına göre Elmacık köyünde ekinli, çift ve bennak ve biri de muhasıldan oluşan toplam 21 hane çiftçilikle uğraşan bir nüfusun yanında dört neferden meydana gelen mücerred (yetişkin bekâr erkek) bulunmaktaydı. Bu nüfus yaklaşık 109 kişiden teşekkül ettiği hesaplanmaktadır.

1591'de Elmacık köyünde bir mücerred ve 13 haneden teşekkül eden yaklaşık 66 kişilik bir nüfus iskân etmekteydi. 1603-1617 ve 1624 tarihli tahrirlerde nüfusun değişmeyerek 66 kişiyle sınırlı kaldığı tespit edilmektedir.

1830 tarihli nüfus defterinde yer alan kayıtlara göre; Nâib köyünde 23 hane bulunmakta ve bu hanelerdeki nüfusun 71 erkekten oluştuğu, nüfusun kadınlarla birlikte yaklaşık 142 kişi olduğu hesaplanmaktadır. 1843 tarihli nüfus kayıtlarına göre de Nâib köyünde 22 hane iskân etmekte ve erkek nüfus 50 kişiden oluşmakta, toplam köy nüfusu kadınlarla birlikte 100 kişiden oluştuğu sonucuna varılmakta, dolayısıyla bu köyün nüfus yönünden kalabalık bir nüfus barındırmadığı sonucuna varılmaktadır.

1456'da Elmacık köyünde vergi olarak keten resmi, kulluk (çift) resmi, değirmen resmi ve galle (hububat) resmi alınmaktaydı. Elmacık köyünün yıllık vergi geliri toplamı 1072 akça olup, bunun 965 akçasını hububattan alınan vergi teşkil etmekteydi. Köyün tımar gelirleri arasında Eski Gebze'de yıllık 50 akça vergi geliri olan bir çiftlik bulunmaktaydı. Bu tarihte, köyün vergi gelirinin İstanbul Kadısı Mevlânâ Şemseddin'e (aralık olarak) verildiği kayıtlardan ortaya çıkmaktadır. 1530'da Elmacık köyünün yıllık vergi geliri 1319 akça olup bu gelir Yoros Kalesi muhafızlarına tahsis edilmişti.

1561 yılında Elmacık köyünde yaşayan halktan raiyyet rüsumu olarak çift, ekinli, bennak, mücerred, bād-ı hevâ, deştebanî ve kışlak resimleri

alınmaktaydı.1603-1624 yıllarında Elmacık köyünde bir nefer çiftten büyük, bir nefer çift, sekiz nefer nim çift ile çift arası, bir nefer rub' ile nim çift arası, iki nefer ekinli miktarı toprak tasarruf etmekte ve bir nefer topraksız yetişkin bekâr erkek olarak kaydedildiği görülmektedir. Bu tarihlerde Elmacık köyünde dışardan gelip toprak tasarruf eden bir nefer bulunmakta bu da rub' ile nim çift arasında toprak tasarruf etmekteydi. 1456-1624 yılları arasındaki 168 yılda işlenen toprak miktarında fazla bir değişikliğin olmadığı, ancak tarıma elverişli toprağın gittikçe bölündüğü ortaya çıkmaktadır.

1603-1617 yılı tahrir verilerine göre Elmacık köyünde yapılan hububat üretimi 68.250 kg olarak hesaplanmaktadır. Bu tarihte kişi başına 1034 kg hububat düşmekteydi. 1624 yılı kayıtlarına göre hububat üretimi bir önceki tahrire oranla azalarak 50.000 kg'a gerilemiştir. Kişi başına 735,29 kg hububat düştüğü tespit edilmektedir. 1624 yılında 25 ton buğday üretilmekte ve kişi başına 379 kg buğday düştüğü hesaplanmaktadır.

1845 yılında Nâib köyünde 43582,5 kg hububat üretimi yapıldığı ortaya çıkmaktadır. Bu tarihte Nâib köyünde kişi başına yaklaşık 436 kg hububat düşerken, 163 kg da buğday düştüğü hesaplanmaktadır. Bu bilgiler Nâib köyünün iktisadî açıdan bir sıkıntısının olmadığını göstermektedir.

1845 yılında Nâib köyünde yıllık gelir (temettuat) toplamı 27.635 akça olduğu yapılan hesaplamalardan ortaya çıkmaktadır. Bu tarihte temettuat gelirinin %62.93'ünü mezru' (ekili) tarla geliri, %1,08'ini kiraya verilen tarlalardan alınan icar geliri, %3.81'ini büyük ve küçükbaş hayvanlardan elde edilen gelir, %29.81'ini zuhurata bağlı gelirler ve %2.35'ini de değirmenlerden elde edilen gelir teşkil etmekteydi.

1845 yılında Nâib köyünde halktan vergi-i mahsusa, aşar ve adet-i ağnam vergileri alınmaktaydı. Köyün muhtarı ve hatibi mahsusa vergisinden muaf tutulmaktaydı. Hububat üretimden 1/10 oranında aşar vergisi alınmakta ve bu vergi toplam vergi içinde %47.55'lik bir orana sahipti. Bu köyde arazisini kiraya veren hane sahibinden mahsusa ve aşar vergisi alınmamaktaydı. Nâib köyünde 138 baş koyundan toplam 44 kuruş adet-i ağnam vergisi alınmakta ve bu vergi, toplam vergi içinde %1.07'lik bir orana sahip bulunmaktaydı.

Manav Türkmenlerinden oluşan Nâib köyü halkı kalabalık bir nüfusa sahip olmayıp, geçimini tarım ve hayvancılıkla uğraşarak sağladığı ortaya çıkmaktadır.

KAYNAKÇA

1. Arşiv Kaynakları

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, Osmanlı Arşivi (= BOA)

-----, *Maliye Nezareti Varidat Muhasebesi-Temettuat Defterleri* (= *ML. VRD. TMT.d*), nr. 4872.

-----, *Nüfus Defterleri* (= *NFS.d*), nr. 582, 663.

-----, *Tabrir Defteri* (= *TD*), nr. 436, 438, 630, 733, 1160.

Tapu Kadastro Kuyud-ı Kadime Arşivi (= TK. KKA), TD, nr. 49.

2. Kitap ve Makaleler

ADIYEKE, Nuri, “Temettuat Sayımları ve Bu Sayımları Düzenleyen Nizamname Örnekleri”, *OTAM*, 11, Ankara 2000, s. 769-771.

BARKAN, Ömer Lütfi, *XV. ve XVI. Asırlarda Osmanlı İmparatorluğu'nda Zirai Ekonominin Hukuki ve Mali Esasları-Kanunlar I*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1943.

BARKAN, Ömer Lütfi, “Tarihî Demografi Araştırmaları ve Osmanlı Tarihi”, *Türkiyat Mecmuası*, X, İstanbul 1953, s. 1-26.

BELDİCEANU, Nicoara, *XIV. Yüzyıldan XVI. Yüzyıla Osmanlı Devletinde Tımar*, Çev. Mehmet Ali Kılıçbay, Teori Yayınları, Ankara 1985.

BOSTAN, M. Hanefi, “Fatih Sultan Mehmed Döneminde Üsküdar Nahiyesi”, 3. *Uluslararası Türk Dünyası Eğitim Bilimleri ve Sosyal Bilimler Kongresi Bildirileri IV*, Türk Eğitim - Sen Genel Merkezi Yayınları, Ankara 2020, s. 303-328.

BOSTAN, M. Hanefi, “Fatih Döneminde Yoros (Beykoz) Kazası”, *Beykoz 2020 Sempozyumu Tebliğler Kitabı*, Beykoz Belediyesi Kültür Yayınları, İstanbul 2021, s. 871-891.

DURŞUN, Haluk, *İncir Çekirdeği-Hereke'den Çıktım Yola*, Timaş Yayınları, İstanbul 2014.

EMECEN, M. Feridun, “Çift Resmî”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi 8*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1993, s. 309-310.

GALİTEKİN, Ahmed Nezih, *Tarihte Kocaeli Körfez İlçesi*, Körfez Belediyesi Kültür Yayınları, Kocaeli 2014.

GÜNEŞ, Ahmet Güneş, *Tabrir Defterlerine Göre XVI. Yüzyıl Başlarından XVII. Yüzyıl Başlarına Kadar Kocaeli Sancağı*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü – Doktora Tezi, Ankara 1994.

GÖYÜNÇ, Nejat, “Hâne Deyimi Hakkında”, *Tarih Dergisi*, 32, İstanbul 1979, s. 331-348.

GÜRAN, Tevfik, *Tanzimat Döneminde Osmanlı Maliyesi, Bütçeler ve Hazine Hesapları (1841-1861)*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1989.

GÜRAN, Tevfik, *XIX. Yüzyıl Osmanlı Tarımı*, Eren Yayıncılık, İstanbul 1998.

GÜRAN, Tevfik, *Osmanlı Mali İstatistikleri Bütçeler 1841-1914*, Tarihi İstatistikler Dizisi VII, T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Yayınları, Ankara 2003.

GÜRAN, Tevfik, *19. Yüzyılda Osmanlı Ekonomisi Üzerine Araştırmalar*, İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2019.

İNALCIK, Halil, “Osmanlılar'da Raiyyet Rüsümü”, *Belleten*, XXIII/92, Ankara 1959, s. 575-610.

- İNALCIK, Halil, “XV. Asır Sanayi ve Ticaret Tarihine Dair Vesikalar”, *Belleten*, XXIV/93, Ankara 1960, s. 45-96.
- KÜTÜKOĞLU, Mübahat, “Osmanlı Sosyal ve İktisadi Tarihi Kaynaklarından Temettü Defterleri”, *Belleten*, LIX/225, Ankara 1995, s. 395-512.
- KÜTÜKOĞLU, Mübahat, *Menteşe Sancağı 1830 (Nüfus ve Toplum Yapısı)*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2010.
- SAHİLLİOĞLU, Halil, “Bâd-ı Hevâ”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 4, İstanbul 1991, s. 416-418.